

אשיוחה בקב"ך

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

פרשיות
אחרי - קדושים

אשיחה בחקיד

שיחות מפי הרב אודן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיד (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

פרשיות
תוריע - מצודע

תוכן הענינים

- ג.....'קדשים תהיו' - הקדמה למצוות בין אדם לחברו
- ד.....בצדק תשפט עמיתך
- ה.....אצלי זה ענן של 'פקוח נפש'!
- ו.....נהוי דן את כל האדם לכף זכות
- ז.....להמנע מלהשד בכשרים
- ח.....אין לשפט למראה עינים
- ט.....החנני שגחשד לשוא
- י.....חיט פשוט - שהפך למחנתו של הרש"ש
- יא.....ואהבת לרעך כמוך
- יב.....וצדיק חונן ונותן
- יג....."המקום דין אותך לזכות"
- יד.....האדם בדבוריו - מסדר דין לעצמו
- יט....."ויאמר נתן - אתה האישי!"
- כ.....עציון יוצא דפן
- כא.....שני צדדים לאותו מטבע
- כב.....שלא לקטרג על עם ישראל!
- כג.....לדון לכף זכות - גם במצב בלתי אפשרי
- כד.....'ולא תשא עליו חטא' - אסור להקנת פנים
- כה.....אש הכבשון, לעמת אש העלבון
- כו.....שלא לפגוע בכבודו של חוטא
- כז.....מוטב לשלם ממון רב - ולא לפגוע באדם
- כח.....שתיקתו האצילית של הרב מבריסק
- כט.....הזהירות בכבוד שבט שמעון

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת זכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

אשיחה בחקיד

שיחה לפרשיות אחרי מות קדושים

חזוק במצוות שבין אדם לחברו

אחת הריחה ריח מאכל ביום הכפורים, וידוע שאם לא יתנו לה ממנו - היא ועברה בסכנה, אתו לקמיה דרבי, אמר להו זילו לחושו לה דיומא דכפורי הוא, לחושו לה ואילחישא [באו לפני רבי, אמר שילחשו על אונה שיום כפור היום, לחשו לה ונרגעה] קרי עליה 'בטרם אצרך בבטן ידעתיך', נפק מנה ר' יוחנן [אותו עבר שנרגע מן הלחישא, לימים הנה רבי יוחנן, וכבר מן הרחם ראו את צדקותו]. ההיא עברה דארתה אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו לחושו לה ולא אילחישא [מקרה אחר ארע, במעברת שגם כשלחשו לה לא נרגע העבר], קרי עליה: 'זרו רשעים מרחם', נפק מינה שבתאי אצר פירי [אותו עבר לימים נתגדל לרשע, סוחר מפקיע שערים].

מעיר רבי יעקב נמן וצ"ל: הגיוני הנה, שאותו עבר שגרם לאמו לאכל ביום כפורים, יגדל בעתיד להיות אוכל טרפות, שקצים ורמשים או מחלל שבת, ותמוה שלכסוף נולד מעבור זה 'אצר פירי', חוטא בין אדם לחברו, ולכאורה איזו שיכות יש בין חטא זה לאכילת יום הכפורים, שהיא עברה לשמים?

אלא הוא אשר אמרנו, כדי להרגיש סבל של עניים ולא להרע להם, צריך שלא יתחשב אדם בתועלתו האישית, ויבטל את היש שלו לטובת אחרים, לזה מסגל רק מי שקנויה בנפשו הקדשה.

לעמית זאת, מאותה מעברת שלא אכלה ביום הכפורים יצא רבי יוחנן. הגמרא (ברכות כ, א) מספרת על רבי יוחנן שהיה יושב בשערי המקוה, כדי שהיוצאות מן הטבילה יביטו בו, וילדו בנים יפים כמותו. נפלא הדבר איזה

בסיעתא דשמאי, השבת אנו קוראים פרשיות אחרי מות - קדושים, פרשיות אלו מלאות הן בצוויים, מצוות נפלאות הפזורות בהן כמרגליות נוצצות, אכן אם נתבונן נבחין, שבשונה מפרשת אחרי מות - אשר כלה צוויים בין אדם למקום: מצוות יום הכפורים, אסורי עריות, רב ככל המצוות שנתחדשו בפרשת קדושים הן מצוות בין אדם לחברו: מצוות 'ואהבת לרעך כמוך', חיוב תוכחה, אסורי הונאה וגנבה, נקמה ושינאה, ועוד כהנה וכהנה.

'קדשים תהיו' - הקדמה למצוות בין אדם לחברו

ראוי לשים לב, שכאשר התורה פותחת פרשה זו, היא אומרת: "דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם", ולכאורה צריך באור, מה ענין קדשה לפרשה שרבה ככלה מצוות שבין אדם לחברו, הנה ראוי לתת 'פותרת' זו קדם פרשת מצוות שבין אדם למקום?

עומד על כך הגאון רבי יעקב נמן וצ"ל בספרו 'דרכי מוסר', ומבאר זאת ביסוד נפלא: אכן הא בהא תליא, אדם שיש בו קדשה, וחינה את עצמו לותר על רצונותיו למען הבורא - רק הוא יכול לותר על רצונותיו למען חברו, לעמית זאת, אם חסרה לו קדשה ופרישות, אם אינו יכול לותר על תאוותיו לטובת עצמו - לא יותר גם לטובת אחרים. ולכן פתח הבורא את הפרשה באמרו 'קדשים תהיו', להורות שגדרי הקדשה והפרישות מהוים תנאי לקיום מצוות שבין אדם לחברו בשלמות.

וראיה מאלפת לכך, איתא בגמרא (יומא פב, ב): "ההיא עברה דארתה [אשה מעברת

וגדולי רבותינו, וכן נלמד ממעשיהם של גדולי ישראל במשך הדורות, ונתפעם ממדותיהם הטובות וזך לבם הטהור.

בצדק תשפט עמיתך

חובת ההבטה לטובה על כל יהודי מכלל ישראל, מתקשרת לצווי המופיע בפרשתנו (ויקרא יט, טו): "בצדק תשפט עמיתך". צווי המבטא את חובת ההשתדלות לראות טוב ולחשב טוב על כל יהודי.

יתר על כן, אדם שחושב רע על חברו - פעמים רבות נובע הדבר כתוצאה מפרי דמיונו ומשחיתות נפשו שלו עצמו, וראוי לו להתבונן קדם בעצמו מאיזה מקום שלילי בתוך תוכו נובעות מחשבות אלו, וכבר אמרו חז"ל (קדושין ע, א) "כל הפוסל - במומו פוסל".

דגמה מאלפת לכלל רבותינו 'כל הפוסל במומו פוסל' - יש להמחיש על פי מעשה: האופה והחלבן עשו הסכם חליפין קבוע גביניהם; האופה מספק מדי יום לחלבן קילו לחם, והחלבן מחיב בזאת לספק לאופה קילו גבינה. כך התנהלה עסקתם חדשים מספר, בטוב ובנעימים. יום אחד חשב האופה לעצמו: "סומך אני מדי יום על חברי שאכן פמות הגבינה שנותן לי עולה משקל קילו, אולם לא זיק לבדק זאת", החליט האופה מכאן ואילך לשקול את הגבינה מדי יום ביומו, ולהפתעתו נוכח שהחלבן אכן מביא לו פמות גבינה בעלת משקל פחות, פעם תשע מאות וחמשים גרם, פעם שמונה מאות וחמשים...

הזמין האופה את החלבן למשפט, וטען את טענותיו לפני השופט. פאשר התבקש להשיב תשובה להגנתו, נעמד החלבן אל מול השופט. ופתח את פיו בקול צלול: "חלילה לי מלרמות את רעי, מעולם לא נטלתי אפלו גרם אחד שאינו שייך לי, פשוט שיטת השקילה שלי היתה כדלהלן: הנחתי על כף המאזנים

רגש דק היה לרבי יוחנן במדת החסד, לא בלבד שלא להרע לזולתו אלא יתיב אשערי טבילה, מעשה שיתכן ולא היה כל כך לפי כבודו, והכל מפני נטיתו ורגישותו לחסד, אשר יסודה בהנהגת הקדשה עוד בהיותו עבד במצי אמו.

ומוסיף ה'דרכי מוסר' בעקבות הדברים, מוסר אקטואלי אף ל'מינו: אין פלא, שבעוונותינו הרבים, נתח נכבד מהדור הצעיר הגדל בארץ, גדל בלי נימוס ודרך ארץ, בלי מדות, השחטה בין אדם לחברו, גנבה ורציחה. כל "אנשי החנוף" ומשרדי הממשלה, מחפשים עצות כיצד להתמודד עם נגע האלימות, [על החצפה והנימוס הם מזמן ותרו...], מפעילים מערכות הסברה ושלטי חוצות, תקציבי עתק נשפכים על כך, ולמרבה האכזבה - מעלים חרס בידם.

לו חכמו ישפילו, הסבה לכך ברורה, הם לא נגעו בשרש הבעיה... הסבה שהדור הצעיר התרחק מן המוסר, הרי זה מפני שנתרחק מקדשה. אין עצה אחרת אלא להתקרב אל הקדשה, קדשת שבת ויום טוב, קדשת התורה, קדשת המצוות, בכל מצוה אומרים 'אשר קדשנו', וקדשה קרויה פרישות, ופרישות מרחיקה אהבת עצמו. ורק על ידי זה יוצא האדם מאנוכיותו, והופך לבעל חסד ובעל מדות טובות.

נודה לה' בכל פה, על שזכינו ופקח את עינינו, להיות מחברים אל הקדשה, לשמר מצוות שבין אדם למקום, וכיון שהשרש של בטול הרצון העצמי נטוע בנו, ממילא נקל לנו להחזיק בעבודת 'בין אדם לחברו'.

ועדין, כדי להביא את הדברים לידי ישום בפעל, בפרט ברנעים של חלישות הדעת, שאדם בא לידי נסיון, יש צורך להתחזק ולהעמיק במצוות אלו, מעלתן וחשיבותן, וזאת נעשה על ידי התבוננות בדברי חז"ל

האחת את הלחם שספק לי חברי האופה, ועל כף המאזנים השנייה - הנחתי את הגבינה המיעדת לו, עד שכפות המאזנים השווו. כך שאם התברר שפעמים רבות כמות הגבינה פחותה מקילו - אין זה אלא שהלחם שספק לי חברי היה קטן בדיוק כשעור זה...". הסביו כלם את מבטם מן החלבן והביטו באופה, כמוכן שפניו חפו והוא נשמט מבית הדין בבושה וחרפה^א.

הש"ל^ה הקדוש (פרשת תזרי"מ), הליץ על כך את הפסוק בפרשת מצרע: "וטמא טמא קרא" - מי שהוא בעצמו טמא, קורא לאחרים 'טמא'. ומאידך - "איזהו מכבד? המכבד את הבריות", שכן מי שמכבד את הבריות, אות היא פי גם הוא מכבד.

אצלי זה ענין של 'פקוח נפש'!

באחד מימי חל המועד, בקש הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל מתלמידו וכן משפחתו רבי דוד פינקל, עט וקסת דיו. רבי דוד הבין מיד שאם ראש הישיבה מבקש לכתב בחל המועד, אין הדבר פשוט. אולם הואיל ורצה להבין את פשר הדבר, נודעק וקרא "חל המועד!".

"לא שכחתי שהיום חל המועד" - השיב רבי איסר זלמן - "אבל עלי לכתב משהו, אין בכך כלום במה שאני רוצה לכתב, זה שום דבר, אבל אני צריך לכתב". "מה פרוש צריך לכתב בחל המועד, וכי זה ענין של דבר האבד?" - שאל ר' דוד ולא הרפה. "רבי דוד היקר, זה באמת שום דבר, אבל עבורי זה ענין של פקוח נפש". "פקוח נפש?" - נדהם ר' דוד. "כן" - השיב לו ראש הישיבה - "אצלי זה בבחינת פקוח נפש, אבל כבר אמרתי לך שאין בכך כלום".

רבי דוד קם ממקומו, והביא את העט ואת הדיו. לקח ראש הישיבה את העט, כתב מלים אחדות והכניס את הנגר לכיסו, לאחר מכן אמר לתלמידו: "כעת אפשר להמשיך ללמד". דבר זה היה תמוה לרבי דוד, הרי זה עתה אמר ראש הישיבה שיש בכתיבה זו משום פקוח נפש, וכעת לאחר שכתב מלים אחדות והכניס את אשר כתב לכיסו, והנו ממשיך ללמד בניחותא כאלו לא קרה דבר.

הרגיש רבנו בתמיהתו, פנה אליו ואמר לו: "כידוע לך, נכנסים בחל המועד מבקרים רבים כדי לאחל לי 'חג שמח', הואיל ומספר המבקרים גדול - עלולים לעתים לראות חסרון כלשהו אצל אחד המבקרים, ובכן אמר אתה רבי דוד, יהודי מטריח את עצמו וכא לביתי כדי לאחל לי 'חג שמח', האם צריך אני לראות את חסרונותיו? מה אם כן עלי לעשות כדי שלא אחשב על חסרונותיו של אדם אשר בא לביתי לברכני?"

על הפסוק "עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישרו נגדך" אמר רבי יעקב מליסא זצ"ל מחבר ספר נתיבות המשפט, כידוע טבע בני האדם להפיר ולראות חסרונותיו של הזולת ואת המעלות של עצמם, לכן נאמר 'עיניך לנכח יביטו', באשר הנך רואה את חסרונות זולתך העומד לפניך, מיד 'ועפעפיך יישרו נגדך', התבונן אז כלפי עצמך מי אתה ומה אתה, תראה את חסרונותיך שלך, ואז תפסיק לראות את חסרונות זולתך ואת מגרעותיו.

"את הפסוק הזה" - הוסיף ואמר - "כתבתי והכנסתי לכיסי, מדי פעם אני מוציא את הפתק, מתבונן בו וחושב על החסרונות שבי עצמי. בדרך כלל הנני כותב את הפסוק הזה לפני החג, אולם הפעם נשמט הדבר מזכרוני,

א. מעין זה יש מבארים בתוכחת ישעיהו: (ישעיהו א, כב) "כספך היה לסיגים סבאף מהול במים", באותו דור מלא חמס וגזל, אין אדם יכול להתלונן על חברו שספק לו יין מהול במים, שהלא אף הוא שלם לו באותה מדה בכסף מערב בסיגים, וכגמול ידיו פן שלם לו (עין דעת מקרא ישעיהו שם, בהערות).

ולכן נאלצתי לכתב היום בחל המועד... אצלי זה ענן של פקוח נפש".

וְהוּי דָן אֶת כָּל הָאָדָם לְכַף זְכוּת

מן הפסוק 'בצדק תשפט עמיתך', נלמדת ההלכה שיש לדון כל אדם לכף זכות. וכלשון הגמרא (שבועות ל, א) "בצדק תשפט עמיתך - הוי דן את חברך לכף זכות", ופרש רש"י: ולא בדין בעלי דינים הכתוב מדבר, אלא ברואה חברו עושה דבר שאמה יכול להכריעו לצד עברה ולצד זכות - הכריעו לזכות ואל תחשדהו בעברה.

ובמשנה (אבות א, ו): "והוי דן את כל האדם לכף זכות", ופרש הרטנוניא: כשהדבר בכף מאזנים ואין לו הכרע לכאן ולכאן. כגון אדם שאין אנו יודעים ממעשיו אם צדיק אם רשע ועשה מעשה שאפשר לדונו לזכות ואפשר לדונו לחובה, מדת חסידות היא לדונו לכף זכות. אבל אדם שהחזק ברשע, מתר לדונו לחובה, שלא אמרו אלא החושד בכשרים לוקה בגופו [שבת צו, א], מכלל שהחושד ברשעים אינו לוקה.

ומרחיב בזה החסיד רבנו יונה בספרו 'שערי תשובה', שאכן מדת החיוב לדון לכף זכות תלויה בסוג האדם עושה המעשה: "והנה פי תראה אדם אשר ידבר דבר או יעשה מעשה, ויש לשפט דברו ומעשהו לצד טובה ולצד הזכות, אם האיש הוא ירא אלקים - נתחייבת לדון אותו לכף זכות על דרך אמת, גם פי יהיה הדבר קרוב ונוטה יותר אצל הדעת לכף חובה. ואם הוא מן הבינונים אשר יזוהרו מן החטא ופעמים יכשלו בו - יש עליך להטות הספק ולהכריעו לכף הזכות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת קכז, ב): הדין את חברו לכף זכות המקום ידינהו לכף זכות, והוא מצות עשה מן התורה, שנאמר (ויקרא יט, טו): "בצדק תשפט עמיתך", ואם הדבר נוטה לכף חובה יהיה הדבר אצלך כמו ספק, ואל תכריעהו לכף חובה. ואם האיש הוא רב

מעשיו לרע או בחנתו פי אין יראת אלקים בלבבו, תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה, שנאמר (משלי כא, יב): משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע".

ולפי זה, נתן לכאור דברי התנא (אבות ב, ד) "ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו", דהינו שכדי לדון את האדם, צריך להגיע לחקר מקומו ודרגתו הרוחנית, מפני שעל פי זה נקבעת צורת ההסתכלות עליו. וכן יתבאר דקדוק אמרו (שם א, ו): "והוי דן את כל האדם לכף זכות", דקדק התנא בלשונו שלא לומר 'והוי דן את כל אדם', כי הלא יש בזה יוצא מן הכלל כאמור, אלא אמר את כל האדם - האדם כלו על שלל מעשיו נדון בחטיבה אחת, אם מעשיו טובים בדרך כלל, אזי יש לדון גם את מעשהו זה כמעשה טוב, ואם מעשיו רעים - אפשר להכריעו לכף חובה, דהינו שאין לנתק את המעשה מהאישיות הכללית של כל האדם כלו.

ולפי זה, מה שמוכא בספר 'ראשית חכמה' (שער הענוה אות לד) מהחסידים הראשונים, "שהיו דנים כל אדם לכף זכות, ואפלו היו רואים לאדם עושה דבר שהיה נראה לרבים בעברה, היו מזכרים אותו בלבם ודנים אותו לכף זכות, ואומרים: אפשר שלא עבר, וכונתו היתה לדבר אחר, והיו מסתלקים מן החשד, שכל החושד בכשרים לוקה בגופו" - מירי באנשים שבדרך כלל נוהגים בכשרים ולא על הידועים ברשעתם, או דילמא משנת חסידים שאני.

להמנע מלחשד בכשרים

כפי ששמע מדברי הראשית חכמה - בצווי לדון לכף זכות, כלולה עצה טובה ונפלאה, פי אדם המרגל לחרץ באפן נמחר משפט שלילי על חברו, עלול פעמים רבות לחשד בכשרים, והרי אין לה עול גדול מלחשד באדם במה שאין בו, עד כדי שאמרו חז"ל (שבת צו, א): "החושד בכשרים לוקה בגופו".

זילברשטיין שליט"א בשעורו: יהודי זקן שהיה שרוי במצב סעודי, טפל במסירות במשך תקופה ארוכה על ידי יהודי טוב שלא חסך כל טרחה לתת לזקן את הטפול הטוב ביותר. אחר שנפטרו, נפתחה הצואה שהותיר, ובה נכתב: "בני יקירי אני אוהב אותך, אולם לא אתה שטפלת בי, אלא יהודי פלוני, על כן אני מצוה לו מפספי הירשה סך 900 אלף דולר מתוך מיליון הדולר שיש לי, משום הפנת הטוב".

בא הבן לבית הדין וטען: אני הוא זה ששלמתי לאותו אדם 2000 דולר לחדש כדי שיטפל באבי, והוא לא עשה זאת בהתנדבות, וממילא הצואה היא 'מקח טעות'... ואכן המטפל הודה כדברי הבן, כמובן שבית הדין פסקו לא לסמוך על הצואה.

עוד ספר הגאון הגר"י זילברשטיין שליט"א: בתקופה בה כהנתי כרב בית הכנסת הגדול בחולון, פנו אלי כמה מן המתפללים וטענו כי מכיסו של החזן שעבר לפני התבה בתפלת מוסף של שבת, מצטלצל קול מטבעות, ואין הם יודעים פשוט של דבר, כיצד יתכן שחזן, שהיה ידוע כירא שמים מרבים, יעז להחזיק בכיסו מטבעות בעצומו של יום שבת קדש.

בתחלה לא האמנתי לדבריהם, אבל כאשר התקרבותי אף אני אל החזן שמוצאו מבלגיה, נדהמתי להוכח שהדברים נכונים. ולא נותרה בררה אלא לגשת אליו לברר את הענין. "אולי לבש אדוני בטעות את מכנסי החול שלו?" שאלתי את החזן בעדינות, ומיד התברר לי עד כמה יש לדון כל אדם לכף זכות.

התברר שהמטבעות הללו, בשווי מחצית הדולר היו, וספר החזן שקבל אותם כקמע מרבי איציק'ל מאנטורפן וצ"ל, ומכיון שהקצה אותם לסגלה ולשמירה, וגם עשה מהם קמע, הרי שאין כל אסור בנשיאתם בשבת.

וכתב הרב יעב"ץ (מגדל עז): "הרוצה לזכות במדה זו, לדון חברו לכף זכות, צריך לזהר שלא יהא נמקרו לחתך הדין על חברו, כי מצינו גדולי עולם נכשלו בכך, כענין עלי הכהן, שהשגיח בחנה ושמר את פיה פי הרבנה להתפלל בהיותה מדברת על לבה, ורק שפתיה נעות, וחשב למשפט אמתי היתה שכורה, והסכים לבזותה ולהכלימה הרבה, ואף על פי שהאריך להסתפל ולחשב על ענינה - נפל בטעות גדול כל כך. על אחת כמה וכמה אני חסרי מדע, קצרי בינה, צרי שכל טוב, כמה צריכים אנו לעיון שלם וישוב הדעת, ולהתבונן היטב על מעשי איש ופקודתו, קדם שנחליטהו ונוציא לאור משפטו. ופעמים רבות באה מריבה בין בני אדם ותואנה על עסקי חנם, רק מבח טעות בלשון ומכשול בהבנה".

ובזה יש שפרשו אמרת חז"ל (אבות ב, ד): "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו" - כפשוטו, עד שתגש בגלף למקום שהוא עומד, ותברר פשר המעשה בגינו אתה חורץ משפט עליו, אולי לא היה ולא נברא אותו מעשה...

וכמעשה שהיה: פעם התלוננו עסקני 'מזהירי שבת' בבניאליסטוק, אצל החסיד רבי אפרים שלום ויששטיין זצ"ל, על פלוני שראו עגלות שלו טעונות דגן נוסעות רחמנא לצלן בשבת בפרהסיא. תהה הרב לעצמו מנין לפלוני הידוע כעני, עגלות עמוסות דגן? נגש אליו ושאלו, וכך ספר האיש: "פסעתי לתמי ברחוב העיר אחר הדלקת גרות, במרחק צעדים אחדים ממני עשו את דרכן שתי עגלות עמוסות תבואה השיכות למישהו. מרחק קראו לעברי העסקנים: "מחלל שבת"! נו, ומה יכלתי לעשות"... ברגע זה נתחורו לרב משמעות המלים "עד שתגיע למקומו" - למקומו ממש, כפשוטו.

אין לשפט למראה עינים

דגמה מאלפת לכך שאין לשפט על פי מראה עינים, הביא הגאון רבי יצחק

החנוני שנחשד לשוא

כמה נוראה הרגשתו של מי שחושד את חברו באיזה דבר, מטיח בו עלבונות, לפעמים אף יורד לחייו, ולבסוף מגלה שאין בו... חשדו לחנם. לכן העצה היעוצה היא לקיים דברי חז"ל 'הוי דן את כל האדם לכף זכות', פשוטו כמשמעו, ואזי לעולם לא יצטרך להתמודד עם משא מעיק שכזה, להצר לאיש מישראל בעקבות חשד שוא.

מעשה מאלף בהקשר לכך, נהג לספר בדרשותיו המגיד הירושלמי הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל:

ימים קשים ומרים עברו על העדה היהודית הקטנה בירושלים בתקופת מלחמת העולם הראשונה, התורפים שלטו בארץ ביד עריצה, הרעב היה כבד מנשא, והמצוקה היתה רבה.

באותם ימים התגורר בירושלים מוהל, שברשותו היה אוצר ממש: מטבע נפוליון וזהב שערפו רב מאד, משפחתו היתה עשירה להתכלכל במטבע שכזה במשך חצי שנה. למען לא תשזפנו עין, הניח המוהל את המטבע על גבי הארון הגבוה שבביתו.

יום אחד הסתובב ילדו של המוהל לבדו בבית, ועינו החדה הבחינה בנצנוץ המטבע על הארון. בזריזות טפס הילד וחיש קל שמט את המטבע ארצה. הילד הרים את המטבע, ומיד הלך לחנוני. הוא לא ידע את ערכו של המטבע, בעיניו לא היה הבדל בין מטבע הזהב לבין מטבעות הנחשת הקטנות שהיה רגיל לקנות בהן ממתקים. האב שבינתים שב הביתה, בקש להציץ במטבע השמור עמו, לתרדתו הבחין פי האוצר נעלם...

לבו של המוהל החל להלם בפראות: "האם ראית את המטבע?", שאל את אשתו בתקווה, "לא" - ענתה האשה, "לא ראיתי". כשחזר הילד הביתה והודה לתמו כי קנה במטבע סקרית, ושום עדרף לא השיב לו המוכר, הגיעו

ההורים למסקנה הבלתי נמנעת: החנוני לקח מן הילד את מטבע הזהב במרמה, תמורת כמה ממתקים...

אצה האם מיד אל החנוני, וילא שהות פתחה בצעקות: "גנב! הוצאת מהילד שלי נפוליון זהב, תמורת כמה ממתקים, אתה שפל שבאנשים", החנוני המבלבל וההמום לא הבין על מה היא מדברת, לאט לאט נסה לברר מה טוענת נגדו האשה, והסתבר לו כי הוא מאשם בכך שלקח מן הילד נפוליון זהב שלם, מטבע שאפשר להתפרנס ממנו חצי שנה, ונתן בתמורתו כמה סקריות. החנוני הכחיש את הטענה הזו בכל תקף: "אני קבלתי מהילד מטבע נחשת בלבד", המהומה הלכה וגדלה, הילד נקרא לעדות, והוא חזר ואמר כי את המטבע הוריד מן הארון.

סביב הנצים התאסף קהל, והכל רטנו נגד החנוני. בושה גדולה ספג באותו יום. בסופו של דבר הלכו הצדדים לבית הדין, ושם חזר החנוני על דבריו, ואף היה מוכן להשבע לפי דרישת בית הדין על אמתות טענתו. כשראה המוהל כך, אמר: "אני מסלק את תביעתך, לא אניח לאיש להשבע לשקר, אבל אינני מוחל לו בזה ובבא". ובכך נסתים הדין, באשר החנוני נמצא מפסד, שכן ענתת החשד לא סרה מעליו, הכל האמינו כי הוא גנב ושקרן חסר לב, וחייו הפכו להיות גיהנם עלי אדמות, לקוחותיו נתמעטו, וצערו היה גדול מנשא.

בינתיים הגיעה המלחמה אל סיומה. לאחר התמוטטות האימפריה העות'מאנית, הופיעו האנגלים בשערי ארץ ישראל. שנים מספר עברו, והישוב ידע רוחת מה. ואז ביום בהיר אחד, הגיע לביתו של המוהל מכתב: "לפני שנים אחדות" - ספר המכתב - "בימי המלחמה הנוראה, פגשתי ברחוב את בןך ובגדו נפוליון זהב, הרעב שהייתי שרוי בו התחדד כשראיתי זאת, מה זה? - הרחתי לעצמי - אשתי וילדי סובלים חרפת רעב,

ושם בבית טובעים בנפוליוני זהב... אקח ואשיב כשירוח לי, נגשתי אל בנך ושאלתי מה זה בנך? הילד הראה לי בתמימות את המטבע שבדו, ואני החלפתי אותו במטבע נחשת. הילד לא חש בכך. עתה יכול אני ברוך השם להחזיר לך את ההלואה הכפויה, ואני מבקש מחילה ממך..."

סביב עיניו של המוהל חגו עגולים שחורים ועולמו התמוטט... אוי ואבוי לנו, מה נורא העול האדיר שנגרם לחנוני המספן החף מפשע... אף לצערו התהומי, יהיה גדול ככל שיהיה, את שנעשה כבר אין להשיב. וכיצד הגיע לזה? משום שלא השכיל לקיים עצת חז"ל: 'והוי דן את כל האדם לכף זכות'.

חז"ל פשוט - שהפך למחתנו של הרש"ש
הגאון הגדול רבי שמואל שטראשון זצ"ל, בעל 'הגהות הרש"ש' על הש"ס, נהל מפעל של גמילות חסדים, והעניק הלואות בסכומים נכרים לכל נזקק. את פנקס הגמ"ח נהל בסדר מופתי, וליד שמו של כל חייב, הופיעו רשומים מסדרים המכילים את סכום ההלואה, יתרה לפרעון ותשלומים שוטפים שנתנו על חשבון ההלואה.

יום אחד, נגש אליו יהודי חז"ל ירא שמים, ובקש הלואה בסכום אלה רובל על מנת שיחזירנה בעוד שלשה חודשים. בהגיע זמן הפרעון נכנס הלווה לביתו של הרש"ש, בהיותו לומד בעיון ומתעמק באיזו סגיא, ופרע לו את חובו, כשהוא מניח את הפסך על הגמרא שהיה הרש"ש לומד בה. הרש"ש שהיה אז שקוע בעיונו בתלמוד, לא הרגיש כלל בפרעון החוב של החז"ל, הוא היה מצוי בעולמות אחרים... ומפאת הנימוס נענע לו הרש"ש בראשו באפן שהתפרש כאות הספקמה מצדו על קבלת הסכום, כשסים הרש"ש את עיונו, סגר את הגמרא והחזירה לארון הספרים.

פעבר חדש ימים בדיק הרש"ש את ספרו הגמ"ח פדרפו, ונתקלה עינו הבדלח בשמו של היהודי החז"ל שתאריך פרעון חובו כבר חלף עבר, ושלח אליו לבוא ולשלם את חובו. החז"ל בא אל הרב וטען ששלם את החוב. שאלו הרש"ש: "והיכן הקבלה שקבלת מזדי על פרעון החוב?" וטען החז"ל לתמו: "כיון שראיתי את הרב לומד לא רציתי להפריעו ולדרש שטר קבלה". ואולם הרש"ש ענהו קשות: "לא היו דברים מעולם, לא ראיתי אותך ולא שלמת את החוב, ותאנה אתה מבקש להפטר מן החוב, מעולם לא קבלתי פרעון חוב ללא שטר קבלה, וכך אף במקרה זה לא יתכן הדבר שחרגתי ממנהגי", אף החז"ל עמד על שלו שפרע את החוב.

בינתיים נתפרסם הדבר ברבים, וכמוכן דעת הקהל הייתה לצדו של הרש"ש, רבים מבני העיר שפכו קיתונות של בוז על ראשו של החז"ל כפוי הטובה, פרנסתו נתקפחה, ויהי למשל ולשנינה ולשיחת יושבי שער. לחז"ל היה בן, בחור מצין תלמיד בישיבה, ומרב בושה וחרפה על שארע לאביו, עזב את הישיבה, והלך להיכן שהלך, ובמסותרים תבכה נפשו.

והנה אחר זמן, נודמן להרש"ש לעין שוב באותה סגיא, ובפתחו את הגמרא - נתקלו עיניו בשטרות כסף על סך אלה רובל... בין רגע צף ועלה זכרונו של החז"ל. פני הרש"ש התקדרו בתחושה עגומה ובצער גדול, והתחיל להרהר בדעתו כיצד נתן לפייס את החז"ל היהודי על כל עגמת הנפש שגרם לו על לא עול בכפו.

שלח הרש"ש אל החז"ל לבוא אליו. הלה הופיע כשהוא שבור ורצוף מעלבון ומצער. ספר הרש"ש לחז"ל שמצא בגמרא את פרעון חובו ובקש את סליחתו, ואמר: "מוכן אני לעמד בפני קהל ועדה ולהודיע לרבים ששלמת לנכון את חובך, לספר להם גופא דעבדא,

וּלְבַקֵּשׁ אֶת סְלִיחַתְךָ שְׁחִשְׁדַּתִּי בְכַשְׂרִים". הַנִּיד
הַחֵיטְ אֶת רֹאשׁוֹ לְאוֹת שְׁלִילָה, וְהָשִׁיב בְּרֹאשׁ
מִשְׁפָּל: "אֲדוֹנֵי הָרֶב, שְׁמִי נִשָּׂא עַל שְׁפָתַי
הַבְּרִיּוֹת לְמִשְׁלַל וְלִשְׁנִינָה, מָה תַתֵּן וּמָה תוֹסִיף
לִי בְקִשְׁתְּ סְלִיחָה, הַכֹּל יֵאמְרוּ שְׁכַבּוּדוֹ רָצָה
לְחַלְצָנִי מִן הַמַּצַּר שְׁאַנִּי נִתּוֹן בּוֹ, וְעַדִּין אֶהְיֶה
מִחֲזֹק לְרַמְאֵי וּמִכְחַשׁ בְּתִשׁוּמַת יָד. וְהָרִי אֶף
בְּנִי גָאֵלְךָ לְעֹזֵב אֶת הַיְשִׁיבָה בְּבִשְׁת פְּנִים,
וְכַדִּי בְדִיּוֹן וְקֶצֶף".

הַרְשָׁ"ש לֹא יָדַע אֶת נַפְשׁוֹ, וְאָז לִפְתַּע אִוְרוֹ
עֵינָיו, הוּא קָם מִמְקוֹמוֹ וְאָמַר לְחֵיט: "קָרָא
לְבִנְךָ מִהֵיכָן שֶׁהוּא מְצוּי, וְאַנִּי אֶקַּח אוֹתוֹ
חֲתָן לְנִכְדַּתִּי, כִּי יָדַעוּ הַכֹּל אֶת הָאֱמֶת, שְׁאֵדָם
יִשָּׂר וְנִאֲמָן אֶתָּה".

כְּשֶׁעֵינָיו זוֹלְגוֹת דְּמַעוֹת גֵּיל, לַחֵץ הַחֵיטְ
אֶת יָדֵי הַרְשָׁ"ש וּנְשָׁקָם, וְהוֹדָה לוֹ עַל הַבְּשׁוּרָה
הַמְרַנְיָה הַזֹּאת, אֶפְלוֹ בְּחִלּוֹם לֹא הָיָה מְתָאֵר
לְעַצְמוֹ שְׁיֻכַּל לְהַגִּיעַ לְמַעְמַד כֵּה מְרוֹמָם,
לְהִיּוֹת מִחֲתַנּוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַרְשָׁ"ש, וְנִפְרַד מִן
הַגָּאוֹן בְּלִבְבִיּוֹת.

כְּעֵבֶר כִּמָּה יָמִים נִתְפָּרְסָם בְּרַבִּים דָּבָר
מְצִיאַת הַחֹב, וְגַם נִעְרְכָה מִסִּבַּת אַרוֹסִין חֲגִיגִית
בְּבֵיתוֹ שֶׁל הַרְשָׁ"ש עִם הַבַּחֲוֹר הַמְצִיץ בְּנוֹ
שֶׁל הַחֵיטְ, בְּהַשְׁתַּתְּפוֹת גְּדוּלֵי הַתּוֹרָה שֶׁל
וִילְנָא וּפְרַנְסֵי הַקְּהֵלָה. חֲכָמִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֵׂה
אֲמָרוּ: כִּנְרָאָה הִיָּה זֶה זְוֹג קְבוּעַ מִשְׁשֶׁת יָמֵי
בְּרֹאשִׁית, אֶף מִי הָיָה יָכוֹל לְהִרְהִיב עֹז לְהַצִּיעַ
שְׂדוּף כְּזֶה לְהַגָּאוֹן הַרְשָׁ"ש, שְׁתוֹרָה וּגְדֻלָּה
נִתְאַחֲדוּ עַל שְׁלַחְנוֹ, לוֹלֵא הַמְאֲרַע הַזֶּה שֶׁהִפָּךְ
לְשִׂדְכָן נִפְלָא...

וְאַהֲבַת לְרַעַף כְּמוֹךָ

יְדוּעִים דְּבָרֵי הַתַּנָּא רַבִּי עֲקִיבָא (בר"ר פכ"ד):
'וְאַהֲבַת לְרַעַף כְּמוֹךָ' - זֶה כָּלֵל גְּדוֹל בְּתוֹרָה.
וּמִבְּאֵר בְּסִפּוֹר 'יְסוּד וְשִׁרְשׁ הַעֲבוּדָה' (פָּרָק ז'),
כִּי מִצְוֹת 'וְאַהֲבַת לְרַעַף כְּמוֹךָ' אַחֲוָה וּדְבוּקָה
עִם מִצְוֹת 'בְּצִדִּק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ' בְּקִשְׁר בַּל
יִנְחַק, כִּיּוֹן שֶׁהַמִּנְיַע הַגְּדוֹל אֶת הָאָדָם לְלַמֵּד

זְכוּת עַל חֲבֵרוֹ, הוּא בְּאַהֲבַתוֹ אוֹתוֹ, מִמִּילָא
אִם דָּנוּ לְכַף חוֹבָה, סִימָן הוּא שְׁאִין אֶהֱבַת
חֲבֵרוֹ תְּקוּעָה בְּלִבּוֹ. וְכֵן פֶּתַב בְּעַל יְרֵאשִׁית
חֲכָמָה' (שַׁעַר הַעֲנָוָה פָּרָק לז'): "הָאוֹהֵב אֶת חֲבֵרוֹ,
לְעוֹלָם יִדִּין אוֹתוֹ לְכַף זְכוּת, וּמִכְסָּה עַל כָּל
פְּשָׁעָיו, אֲבָל אִם שׁוֹנָא אוֹתוֹ, לְעוֹלָם יִדִּין
אוֹתוֹ לְכַף חוֹבָה וְאֶפְלוֹ לֹא עֲבָר, וְלֹא יִרְאָה
לוֹ זְכוּת אֶפְלוֹ הוּא כְּשֶׁר, וּמִתּוֹךְ כִּי מִתְקוּטֵט
עִמּוֹ וַיִּבְקֵשׁ עָלָיו תְּרַעוּמוֹת, שְׁנִאֲמַר (מִשְׁלֵי י,
יב): 'שׁוֹנָא תַעֲרַר מִדְּנִים וְעַל כָּל פְּשָׁעִים
תִּכְסֶּה אֶהֱבָה".

וְהַמְשִׁיל זֹאת הַמְשָׁגִיחַ הַגָּאוֹן הַצִּדִּיק רַבִּי
דָּב יְפֵה שְׁלִיט"א, לְאָדָם הַמְּחַפֵּשׁ חֲפֵץ יָקָר
שְׁאֵבֵד לוֹ, תַּחֲלָה הוּא מְחַפֵּשׁ בְּמִקְוֹמוֹת
שֶׁהַחֲפֵץ עֲשׂוּי לְהַמְצִיא שָׁם. אַחֵר כִּי גַם
בְּמִקְוֹמוֹת שְׁאִין הַסְּבָרָא נוֹתְנַת שֶׁהַחֲפֵץ יִמְצֵא
שָׁם. בְּשִׁלְב מְאַחֵר יוֹתֵר, חוֹזֵר הַמְּאָבֵד וּמְחַפֵּשׁ
אֶפְלוֹ כִּמָּה פְּעָמִים בְּמִקְוֹמוֹת שֶׁכָּבַר חֲפֵשׁ,
וְאֶף עַל פִּי שְׁבָרֵי לוֹ כִּי חֲפֵשׁ כְּדָבְעֵי וְלֹא
יִמְצֵא עוֹד, מְכַל מְקוֹם מִתּוֹךְ רַב תְּשׁוּקָתוֹ
לְמַצֵּא אֶת הָאֲבֵדָה, נִתְלָה אֶפְלוֹ בְּאַפְשָׁרוֹת
בְּלִמֵי סְבִירָה. כִּי גַם בְּעִנְיָנֵינוּ: אֵלוֹ הִיָּה הָאָדָם
אוֹהֵב אֶת רַעְהוֹ וּכְבוֹדוֹ הִיָּה יָקָר בְּעֵינָיו, הִיָּה
מְחַפֵּשׁ וּבוֹדֵק צְדָדִים שֶׁל זְכוּת, אֶפְלוֹ צְדָדִים
שְׁאִינָם הַגִּיּוֹנִיִּים, הַעֲקָר שֶׁלֹּא לְהוֹצִיאוֹ רָשָׁע.

וּמוֹכָא בְּשֵׁם הַשְּׂרָף מְקוּצָק וְצ"ל שְׁשָׂאֵל:
הָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא כָּל הַתְּכּוֹנוֹת
בְּאָדָם לְצַרְף טוֹב וּמוֹעִיל, אִם כֵּן אִפּוּא, לְשֵׁם
מָה נִבְרָא 'שְׁכָל עֲקָם'? הוּא מוֹתִיב וְהוּא
מְפָרֵק: כִּדֵּי שְׁבָאֶפְשָׁרוֹתוֹ יִתְאַפְּשֵׁר לְדוֹן אֶת
הָאָדָם לְכַף זְכוּת, לְפַעְמִים צָרִיף לְזֶה 'שְׁכָל
עֲקָם'...

אוֹלָם יֵשׁ עַדִּין מְקוֹם לְתַמִּיקָה, אִם אֲכַן
אוֹהֵב הָאָדָם אֶת רַעְהוֹ, רוּאָה תְּמִיד אֶת מַעֲשָׂיו
לְטוֹבָה וּמְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת, הַיֵּאָף יִקְיָם בּוֹ
מִצְוֹת תּוֹכְחָה? שְׁהָרִי מִמָּה נִפְשָׁף: אִם רוּאָה
בּוֹ עוֹוֹן וּמוֹכִיחוֹ, נִמְצֵא אֵינּוּ מְלַמֵּד עָלָיו
זְכוּת, וְאִם דֵּן אֶת עוֹשֵׂהוּ לְזְכוּת - עַל מָה
יִבְיַע תּוֹכְחָתוֹ?

התשובה לך, שאין הפונה ב'לדון לך זכות', היא להתעלם מן המעשה הרע. אלא ודאי יש להבחין בו ולהוכיח את החוטא, אבל אין להתיחס לחוטא כרשע או מזיד, אלא לדון את האיש עצמו לזכות, שלא ידע האסור, או לחלופין עשה את המעשה הרע מתוך מניע טוב, ואז אדרבה - תהיה תוכחתו את חברו באה מתוך אהבה והבנה לנפש החוטא, ולא מתוך תעוב ושאט נפש, וכיון שכן, יהיו דברי המוכיח נשמעין ותוכחתו מתקבלת.

מספרים תלמידי הגאון: "השתתקנו, לא רצינו להעכיר את רוחו, אך קשה היה לנו להשלים עם תם לבו וצדקותו של הגאון, אבל הוא המשיך להאמין שהאיש ישלם. אנו חפינו באי סבלנות לדעת איך יפל דבר, והנה לפליאתנו הגיע אותו איש להסדיר תשלום חובו מדי חדש בחדשו. למוד הזכות של הגאון הוכיח עצמו כנכון..."

"המקום ידן אותך לזכות"

ומה שכרו של הדין חברו לך זכות? - שאף אותו ידונו לך זכות.

וצדיק חונן ונותן

קפת 'הלואות חן וחסד' שיסד רבה של חברון הגאון רבי חיים חזקיהו מדיני וצ"ל, בעל 'שדי חמד', הביאה רוחה מרבה לעניי חברון, כל הרוצה היה נכנס ומקבל את מבקשו בלי רבית ובלי ערבים, ויהי היתה הבטחה בהן צדק' לשלם קמעא קמעא, וכבר ההלואה נתנה ביד רחבה.

אמרו בגמרא (שבת קכז, ב): "מעשה באדם אחד (על פי השאלות (שמות מ'), היה זה רבי עקיבא בתחלת ימיו, שנשפר כפועל בביתו של רבי אליעזר בן הורקנוס) שירד מגליל העליון ונשכר אצל בעל הבית אחד בדרום שלש שנים. ערב יום הפורים. אמר לו: תן לי שכרי, ואלך ואזון את אשתי ובני. אמר לו: אין לי מעות. אמר לו: תן לי פרות. - אמר לו: אין לי. - תן לי קרקע. - אין לי. - תן לי בהמה. - אין לי. תן לי כרים וכסתות. - אין לי. הפשיל פליו לאחוריו, והלך לביתו בפחי נפש.

מעשה ובא אדם אחד לבקש הלואה, אלא שמנסיון העבר, היה ידוע אותו אדם כמי שלא שלם חובותיו לקפה. הגאון קבלו בסבר פנים, ופתח את צרור כספי הצדקה שלפניו, על מנת לתת לו את מבקשו.

לאחר הרגל נטל בעל הבית שכרו בידו, ועמו משוי שלשה חמורים, אחד של מאכל ואחד של משתה ואחד של מיני מגדים, והלך לו לביתו. אחר שאכלו ושתו נתן לו שכרו. אמר לו: בשעה שאמרת לי תן לי שכרי ואמרת אין לי מעות, במה חשדתני? - אמרתי: שמא פרקמטיא בזול נודמנה לך, ולקחת בהן. - ובשעה שאמרת לי תן לי בהמה ואמרת אין לי בהמה במה חשדתני? - אמרתי: שמא משפרת ביד אחרים. - בשעה שאמרת לי תן לי קרקע ואמרת לי תן לי קרקע במה חשדתני? - אמרתי: שמא מחפרת ביד אחרים היא. - ובשעה שאמרת לי תן לי פרות במה חשדתני? - אמרתי שמא אינן

התלמידים שידעו את האיש ואת מעלליו, רטנו, התלחשו וגעשו, כדי להפסיק את המשא והמתן ולהציל את רבי חזקיה ממשלון, אך ללא הועיל. הגאון קיים את המצוה והאיש יצא ביד רמה תוך שהוא תוקע בתלמידים מבטי נצחון. כשהסתלק הלונה, שאלנו הרב: "מה ראיתם על ככה?", ספרנו לו את אשר ידענו על האיש הזה, ותארנו לפניו את מעלליו. אך הוא אמר: יש לדון אותו לך זכות, אפשר שמחמת דחק הפונסה לא עמד בנסיון, אך עתה נאחל לו ברכה והצלחה... וכודאי ישלם".

מעשרות. - ובשעה שאמרתי לך אין לי פרים
וכסתות במה חשדתי? - אמרתי: שמא הקדיש
כל נכסיו לשמים. - אמר לו: העבודה, כך
היא! הדרתי כל נכסי בשביל הורקנוס בני
שלא עסק בתורה, וכשבאתי אצל חברי בדרום
התירו לי כל נדרי. ואתה, בשם שדנתני לזכות
- המקום ידין אותך לזכות.

ולכאורה יש לתמה, איך יתכן לומר ברכה
שכזו 'המקום ידין אותך לכף זכות', בשלמא
האדם הרוואה לעינים, והוא מסתפק מה טיבו
של מעשה פלוני - יש מקום לצוות עליו
לדון לכף זכות, אולם הבורא יתברך בוחן
לב וקליות, הלא לפניו נגלו כל תעלומות,
ומה שגף לבקש שאף הוא ידון לכף זכות?

ובאר הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל,
על פי דברי האלשיך בפסוק (קהלת ז, כ): "כי
אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא
יחטא", שבכל טוב שעושה הצדיק יתכן קצת
חסרון (יחטא מלשון יחסר, כמו מ"א, א, כא)
'אני ובני שלמה חטאים', או פגיה שלא
לשם שמים, ממילא, כאשר האדם דן לכף
זכות, ותולה שנעשתה פעלת חברו מתוך
פגיה טובה, כך יתיחס ה' למעשהו על פי
הפגיה הטובה, תוך התעלמות מחלטת מאותו
צד חסרון.

האדם בדבוריו - מסדר דין לעצמו

וכדבריו פתב ה' חפץ חיים: "והנה מה
מאד צריך האדם לחזק את עצמו במדה זו
לדון את כל האדם לכף זכות, כי על ידי
מדה זו של כף זכות או להפך חלילה, נקל
לאדם להעלות על עצמו שם צדיק או רשע
לעולם. כי הלא ידוע שחובתו של אדם וזכותו
תלויים ברוב מצוות או עוונות שיש בידו,
וגם אם יש לאדם זכיות כחול ירבון, והנה
וידקדק עמו ה' יתברך במדת הדין, לא ישאר
מאומה בידו, כי כל מצוה שעשה יש בה
חסרון, לא בשמחה, לא באהבה, לא בשלמות
ראויה, לא מתוך יראה, ויקרא ח"ו רשע

בעבור זה. אולם אם הקדוש ברוך הוא ינהג
עמו במדת הרחמים, ויחפש עליו זכיות, אזי
ירבו זכיותיו, ועוונותיו ימעטו וכלא היו.

אבל כאשר הקדוש ברוך הוא יתנהג עמו
במדת הרחמים, ויחפש עליו זכות בכל ענינו,
ישארו זכיותיו על מכונן. ויותר מזה, אפלו
אם נמנו מעשיו ונמצא שיש לו רב עוונות,
אם הקדוש ברוך הוא יתנהג עמו במדת
הרחמים הגמורה יתמעטו מנינו, כי ודאי
ימצאו פמה וכמה מהעוונות שיש לחפות
עליהם שעשאן בשגגה או בסבה אחרת. כללו
של דבר אם ירצה הקדוש ברוך הוא לחפש
זכות על האדם לא יבצר ממנו, וממילא אם
יתמעטו מקצת עוונותיו - תכריע כף הזכות,
ויקרא עליו שם צדיק לעולם.

אמנם כל זה תלוי לפי ההנהגה שהנהיג
את עצמו בימי חייו עם הבריות, אם דרכו
היתה לדון אותם לכף זכות - דנים אותו
לכף זכות, ואם דרכו היתה ללמד חובה על
הבריות ולדבר עליהם רע - גם מלאכי השרת
מדברים עליו רע מלמעלה. על בן צריך שידע
האדם בנפשו בעודו בחיים, כי בעת שהוא
דן את חברו בין לטוב בין לרע - אז בדבוריו
ממש הוא מסדר דין לעצמו.

וענין זה הובא גם כן בפלא יועץ (ערך
סגוריא): "ידוע שהקדוש ברוך הוא חפץ
שילמדו סגוריא על ישראל, על הכלל ועל
הפרט, ואלהיו הנביא ז"ל נענש בשביל שדבר
קטגוריא, ואמר 'קנא קנאתי לה' צבאות כי
עזבו בריתך בני ישראל', וכן ישעיה הנביא
נענש על שאמר 'בתוך עם טמא שפתים אנכי
יושב'. וגדולה מזו מצינו במשה רבנו, שנענש
על שאמר 'והן לא יאמינו לי'. וגדעון זכה
לעלות לגדלה על שלמד סגוריא על ישראל,
ובשביל זה זכה להושיע את ישראל, כדכתיב
'לך בכחך זה והושיע את ישראל'. והטעם
הוא כי כל אשר ידבר האיש עושה רשם
ומעורר בפמליא של מעלה, אם מדבר קטגוריא

מעורר המקורנים, ואם מדבר סגוריא מעורר הפגורים, ודבריו עושים פרות.

וכתבו המקבלים שזה הטעם בכתו של נחונא חופר שיחין, שכאשר למד עליה זכות רבי חנינה בן דוסא, ואמר 'אפשר דבר שנצטער אותו צדיק יכשל בו ורעו' - תכף עלתה מן הבור, ובנו מת בצמא לפי שלא היה מי שילמד עליו זכות. ובאזנינו שמענו שבזמן שמד, שהיו כמה נפשות מישראל יוצאין לתרג על קדשת ה', יצאה אשה אחת לקראתם, ואמרה: רבנו של עולם יפה ידעת מה שבחרת, מי פעמה שנהרגים על קדשת שמה, וגלה מגיד אחד שתכה על פי דבורה נתבטלה הגזרה, וכהנה רבות".

"ויאמר נתן - אתה האיש!"

אמר הבעל שם טוב הקדוש (בעל שם טוב על התורה פרשת קדושים): כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד המלך על עוון בת שבע, פתח ואמר לו בדרך משל: "שני אנשים היו בעיר אחת, אחד עשיר ואחד ראש: לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד: ולרש אין כל פי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה... ויבא הלך לאיש העשיר ויחמל לקחת מצאנו ומבקריו לעשות לארח הבא לו, ויקח את כבשת האיש הרש ויעשה לאיש הבא אליו". מששמע דוד חרה אפו, וחורץ מיד את משפטו של העשיר: "כי בן מות האיש העשה זאת: ואת הכבשה ישלם ארבעתים עקב אשר עשה את הדבר הזה ועל אשר לא חמל", אז גלה נתן לדוד כי לא היה זה אלא משל ואמר לו "אתה האיש" - אתה חרצת את דינך...

בדיוק בדרך זו - מגלה ה' בעל שם טוב - נוהגים בשמים לגבי כל אדם, כשבאים לדון אותו על עברה שעשה, מראים לו אותה עברה במעשהו של אדם אחר, אם הוא מזדעזע ואומר 'ראוי שיקרה לו כך וכך', למעשה הוא חורץ את גורל עצמו.

וזה הפונה הוי דן את כל האדם לכף זכות, האדם עצמו שחורץ את המשפט, אף הוא נכלל באותה כף זכות!

עציץ יוצא דפן...

מספר על הצדיק הירושלמי רבי אריה לוינ'ל, שתמיד היה דן את הזולת לכף זכות אפלו במקרים חמורים מאד. וסח פעם איך הגיע למדרגה זו, מפני מעשה שהיה עמו וממנו למד ללמד זכות על כל אדם מישראל, וכך אמר:

פעם אחת השתתפתי בהלוייתו של ר' אלעזר ריבלין ז"ל, מנקה הדעת שבירושלים, ששמש בגבאי צדקה וכמזכיר במושב זקנים. לאותו נפטר חשוב היה ידיד ורע משכבר הימים, ר' שמואל קוק ז"ל, הם היו נאהבים בחייהם ועבדו יחד במחצה אחת במשך שלשים שנה. לפתע ראיתי שידידו זה פורש מההלוייה שהיתה עדין בתחלת דרכה, ואינו מלוג את חברו המנוח לבית עולמו פראוי. ובמקום זה נכנס לחנות פרחים שהיתה בסמוך, כדי לקנות עציץ...

חשבתי בלבי: האם כף יתנהג ידיד לחברו הקרוב שהיטיב עמו בחייו? כיצד לא יגמל עמו חסד של אמת? כלום אינו יכול למצא שעה אחרת לקנות העציץ אלא דוקא בעת הלוייה?

כדי לא לעבר על עשה של 'הוכח תוכיח את עמיתך', נגשתי אליו והוכחתי על פניו ואמרתי לו: ילמדני ואדע גם אני, הלא שנים היית אה למנוח, ומדוע פרשת מהלוייתו כדי לקנות עציץ?

הסביר לי אותו יהודי ואמר: מזה שנים שמטפל אני במצרע אחד, ואתמול הלה נפח את נשמתו. מטעמי היגיונה ופחד מהדבקות, החליטו הרופאים הנכרים לשרף את כל בגדיו וחפציו, ובכללם היה זוג תפלין. התקוממתי בכל לבי למנע את שרפת התפלין, ואז סכס

ביני לבין הרופא שעד שעה שתיים עשרה בצעהים אביא עציץ, ובו ניחו את התפלין ויגזו אותם באדמה פדין. אי לכך מרחק הייתי לרוץ ולקנות את העציץ על מנת לקבר את התפלין.

מאז - הוסיף ואמר ר' אריה - קבלתי על עצמי לדון את כל האדם לכף זכות.

שני צדדים לאותו מטבע

כאשר חזרו גדולי הונגריה מועידת הרבנים שהתקיימה בעיר פעסט בשנת תרכ"ו, ואשר נסבה על חזוק מצב הדת במדינה, התפנסו המשתתפים באחת האכסניות לסעודה. תוך כדי הסעודה קם ממקומו הגאון רבי אברהם שמואל בנימין סופר זצוק"ל מפרשבורג, בעל ה'כתב סופר', הסה את הקהל ואמר: "רבותי, הבאתי עמי בכיסי חפץ נדיר במיוחד, בעל ערך כל 'סלא בפז'. תוך כדי דבור שלף מכיסו מטבע והגביהו לעיני כלם, ואמר: "מה שאתם רואים בידי, זהו מטבע של 'מחצית השקל' מזמן בית המקדש השני, אותו קבלתי בירשה מאבי החתם סופר זצוק"ל, ולכבוד הרבנים הגאונים אני אעביר את המטבע בין הנוכחים, שכל אחד יוכל להתרשם ממנו מקרוב". המטבע העבר מאחד לשני, כאשר כל אחד מתבונן בו מפל צדדיו, ומתפעל ממנו עמקות.

והנה נשמע קול הבהרה באולם: המטבע נעלם ואיננו... הביטו המסבים אנה ואנה על השלחן, מתחתיו ובצדדיו בפנות האולם ובכל מקום שאפשר למצא בו את המטבע אך לא הועיל, המטבע היקר נעלם מבלי להותיר אחריו עקבות. צער רב הצטער ה'כתב סופר' על שחפץ יקר זה שהיה חביב עליו מאד נאבד ממנו.

לפתע קם אחד הרבנים ואמר: במחילה מכבוד הרבנים הגאונים, אולי לאחד מכם נפל המטבע לפיס בלי משים, על פן אני

מציע שכל אחד מהנוכחים יניח ידו בכיסו ויבדק שמא ואולי הנח שם המטבע ללא בונה", כלם נשמעו לעצתו ובדקו בחרים ובסדקים של כיסיהם, אך המטבע איננו.

ואז העלתה הצעה נוספת: כל אחד מהמסבים יבדק את כיסו של שכנו היושב סמוך לו, וכך יודע באפן מחלט שכלם נקיים. והנה לפתע קם זקן הרבנים הגאון הישיש רבי יהודה אסאד זצ"ל, ובקש שימתינו עוד חצי שעה ולא יבצעו את החפוש שבקשו לעשות.

הנוכחים הרימו גבה מעט, אך בקשתו התקבלה, ובינתיים המשיכו בסעודה. כעבר מחצית השעה והמטבע עדין לא נמצא, קם שנית הגאון מהר"י אסאד והתחנן להמתין עוד כרבע שעה. בקרב הקהל נשמע רחש, אך אחד לא הבין מדוע מבקש הרב דחיה נוספת... אבל בכל זאת מפני כבודו בקשתו התקבלה.

והנה בפרק הזמן הזה נכנס לפתע אחד המלצרים, ולהפתעת כלם החזיק בידו את המטבע, וספר כי מצא אותו בתוך האשפה. כנראה תוך כדי ההעברה מיד ליד נפל המטבע על השלחן, וכאשר נקו המלצרים את השלחן - השלף המטבע לאשפה.

עתה הפנו כלם את מבטיהם לעבר הגאון מהר"י אסאד, כי לא הבינו מדוע בקש את הדחיה? או אז קם הגאון מהר"י אסאד והוציא מכיסו מטבע כדמותו וצלמו של המטבע שהיה בידי ה'כתב סופר' ואמר: אף אני קבלתי מטבע שכזו בדיוק, ממורי ורבי הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל, בתור דורון דרשה לנשואי, והבאתי אותו עמי, כדי להראותו לרבנים המשתתפים. אלא שה'כתב סופר' הקדימני. ראו נא אלו היינו מבצעים את אשר התבקשנו לעשות, כמובן היה נמצא המטבע אצלי, ואם הייתי מספר שגם לי מטבע נדיר שכזה בדיוק, מי היה מאמין לדברי... ולכן בקשתי להמתין, ובאותו זמן התפללתי נרגשות לה' יתברך: "נא אל תביאני לידי בדין, עשה

נא אות לטובה שימצא המטבע, ולא יתחלל שם שמים חס ושלום", וברוך השם התקבלה תפילתי והמטבע נמצא.

שלא לקטרג על עם ישראל!

מלבד החובה לראות בכל אדם צד של זכות, עוד מצינו אצל הצדיקים הנהגה ראויה, והיא ללמד זכות על ישראל בעמדם בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא. וכן איתא בזהר הקדוש (זוה"ח נח דף כג, א, בתרגום ללשה"ק): "אמר רבי אליעזר אף על פי שיהיה צדיק גדול מכל העולם, אם יאמר רע לפני הקב"ה או שטנה על ישראל - ענשו גדול מכלם. שלא מצאנו צדיק טוב כאלהו בכל הדור, ומשום שאמר שטנה על ישראל "כי עזבו בריתך בני ישראל את מזבחתיך הרסו ואת נביאיך הרגו בתרב", וראה מה כתוב בו? "ויבט והנה מראשותיו עגת רצפים", מהו רצפים? אמר הקדוש ברוך הוא זה ראוי שיאכל מי שאומר שטנה על בני... אמר ר' יצחק לא זו אליהו משם עד שנשבע לפני הקב"ה להורות זכותם של ישראל תמיד, וכל מי שעושה זכות - אליהו מקדים ואומר לפני הקב"ה כף וכף עשה עתה פלוני, ואינו זו משם עד שיכתבו זכותו של האיש בספר הזכרונות".

ויחיד בדורו היה סגנון של ישראל, רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שאף פאשר הצרף להוכיח עוברי עברה, היה בד בבד נושא עיניו למרום ומלמד עליהם זכות.

מספר עליו שפעם אחת הלך בתשעה באב ברחובה של עיר, וראה אדם מישראל יושב על מרפסת ביתו ואוכל סעודתו בפרהסיה. נטפל אליו רבי לוי יצחק, ואמר לו: "בני, בודאי שכחת שתשעה באב היום", "לא, רבנו" - משיב הלה - "זוכר אני כי היום תשעה באב". שוב שאלו: "אולי אינך יודע שתשעה באב הוא יום צום ואסור לאכול ולשתות בו", "יודע אני שתשעה באב תענית

צבור הוא", השיב הלה בעזות מצח. "אם כן, בודאי חלוש אתה, והרופאים אסרו עליך את התענית", נסה רבי לוי יצחק לחפש לו זכות. "חס ושלום" - השיב הלה כשהוא מחיך - "בריא ושלם אני בכל רמ"ח אברי...".

נשא רבי לוי יצחק עיניו למרום וקרא: "רבוננו של עולם, ראה עד כמה מדת האמת של יהודי מגעת, נוח לו ליהודי זה להשים עצמו רשע - ובלבד שלא להוציא שקר מפיו".

לדון לכף זכות - גם במוצב בלתי אפשרי כאמור, הצדיקים שבישראל, היו נוהגים לדון לכף זכות את ישראל גם במצבים בלתי אפשריים, פאשר מדבר במעשים שמאד קשה לדונם לכף זכות - מעולם לא דנו את ישראל לכף חובה.

מספר על הגאון רבי יום טוב ליפא טיטלבוים זצ"ל, שישב על פסא הרבנות בעיר מרמרוש סיגט, וסבל מאד ממתנגדיו הרבים בקהלה. הללו לא היו מסתפקים בהטחת דברי עלבון כנגד הרב, אלא הגיעו גם לכדי הרמת ידים כלפי רבי יום טוב ובני ביתו.

יום אחד הסב הרב בחדרו עם קבוצת מקרבים מבני המקום, והיה מסית עמהם בדברי תורה. לפתע השלכה אבן גדולה לתוך הבית שפמעט פגעה בראשו של הרב. הרים אחד המסבים את האבן, טלטל אותה מיד ליד וקרא בזעם: "מה גדולה אבן זו, שיש בה לספן חיי אדם, וכמה רעים וחסאים אנשים אלה שהשליכו אבן זו כלפי רבנו בכונה תחלה, חשודים הם על שפיכות דמים כפשוטו".

"חס ושלום להטיל דפי ביהודים כשרים" הסה רבי יום טוב את הדובר, "לא נחשדו חלילה לישראל להטיל בבני אדם אבנים גדולות כאלו, אין זאת אלא שהאנשים בחוץ הטילו כלפינו אבנים קטנות, אלא שהאבנים החלו מריבות ביניהן, וכל אחת אמרה אני אנוח

על ראשו של הצדיק, ומתוך כך נעשו כל האבנים הקטנות אבן אחת".

האדמו"ר מבעלז, רבי אהרן רקח, היה מתגורר ברחוב 'אחד העם' בתל אביב, ובשבת נסעו ברחוב שבו גר מכוניות רבות, ועל כל רכב שהיה עובר - היה הצדיק מנענע בראשו ואמר 'מזל טוב', פלומר בודאי זו נסיעה לבית חולים מפני יולדת. שבת אחת נסעה ברחוב משאית כבדה, נענע הרבי בראשו ואמר: 'מזל טוב'... אמרו לו הגבאים: רבי, הייתכן? הרי זו משאית. ענה להם הרבי: וכי אם אדם לא מצא רכב פרטי, לא יקח את אשתו ללדת בבית חולים על ידי משאית...?

'ולא תשא עליו חטא' - אסור הלבנת פנים

נצטוינו בפרשתנו (ויקרא יט, יז) "הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", פרש רש"י: ולא תשא עליו חטא - לא תלבין את פניו ברבים. ורבנו הגדול הרמב"ם (דעות ו, ח), למד מפסוק זה מקור הלכותי לאסור 'מלבין פני חברו ברבים', וזו לשונו: "המוכיח את חברו תחלה לא ידבר לו קשות עד שיכלימו, שנאמר 'ולא תשא עליו חטא', כך אמרו חכמים: יכול אפה מוכיחו ופניו משתנות, תלמוד לומר 'ולא תשא עליו חטא'. מכאן שאסור לאדם להכלים את ישראל וכל שבן ברבים, אף על פי שהמכלים את חברו אינו לוקה עליו עון גדול הוא, כך אמרו חכמים המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, לפיכך צריך אדם להזהר שלא לביש חברו ברבים בין קטן בין גדול, ולא יקרא לו בשם שהוא בוש ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בוש ממנו".

חז"ל הביעו במלים נחרצות את חמרת עוון הלבנת פנים: אמר התנא רבי אלעזר המודעי בפרקי אבות (ג, טו) המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא, ובגמרא

(סנהדרין קז, א) דברי דוד המלך לשונאיו המכלימים אותו על עוון בת שבע: "הבא על אשת איש - מיתתו בהנקה, ויש לו חלק לעולם הבא, אבל המלבין פני חברו ברבים - אין לו חלק לעולם הבא".

עוד איתא בגמרא (סוטה י, ב): אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. ובתוספות שם הקשו מדוע לא נמנה אסור זה בכלל ג' עברות עליהם נפסק 'יהרג ואל יעברו'? ותרצו שנמנו רק עברות המפרשות בתורה, הרי לה לדעת תוספות, חל על 'מלבין פני חברו ברבים' דין 'יהרג ואל יעברו'. ועל דרך זו כתב רבנו יונה ב'שערי תשובה' (שי"ג ס"ו קלט): "והנה אבק הרציחה, הלבנת פנים, פי פניו יתורו ונס מראה האדם, ודומה לרציחה, ולכן אמרו ז"ל: לעולם יפיל אדם עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, ולא אמרו בן בשאר עברות חמורות, אכן דמו אבק הרציחה אל הרציחה, וכמו שאמרו יהרג ואל ירצח".

עוד אמרו (ב"מ נח, ב): "כל היוודין לגיהנם עולים, חוץ משלשה שיוודין ואין עולין, ואלו הן: הבא על אשת איש, והמלבין פני חברו ברבים, והמכנה שם רע לחברו". עוד שם: "תני תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק: כל המלבין פני חברו ברבים כאלו שופך דמים. - אמר ליה: שפיר קא אמרת, דתזינא ליה דאזיל סומקא ואתי חיורא".

רבי נחמן בר יצחק מוכיח מהתהליך הביולוגי אותו עובר מי שפגעו בכבודו, בתחלה פניו מאדימות ולבסוף חרוץ מות מכסה אותו, שאכן עבר הנפגע תהליך מסוים של רציחה.

ובאר בספר 'מדרש שמואל' (אבות ג, טו), שפאשר פוגעים בכבודו של אדם, בתחלה

ג. דין ודברים אי פסקינן כן אלבא דהלכתא, עין שו"ת יביע אמר ח"ו י"ד ס"ל יג אות יב, שהרחיב בזה.

הלִבְנַת פָּנִים, שֶׁהִיא יוֹקֵדֶת בְּעֶצְמָה רַבָּה יוֹתֵר מִכִּבְשֵׁן הָאֵשׁ הַחוּשִׁי.

הַגְּמָרָא (פְּתוּבוֹת 10, ב) מְסַפֶּרֶת עַל מֵר עוֹקְבָא, שֶׁבִשְׂכֻנוֹתוֹ דָּר עָנִי מְרוּד, בְּכֹל יוֹם הָיָה רִגְלֵי מֵר עוֹקְבָא לְהַשְׁלִיךְ לוֹ אֶרְבָּעָה זוּזִים בַּחֹר שֶׁל צִיר הַדְּלֵת, הָעָנִי מְצָאֵם וְלֹא יָדַע מִי הַנִּיחָם שֵׁם. פְּעַם אַחַת אָמַר הָעָנִי בְּלִבּוֹ: אֲאַרְבַּ וְאַרְאֶה מִי מִשְׁלִיךְ לִי אֶת הַכֶּסֶף. אוֹתוֹ הַיּוֹם הִתְאַחַר מֵר עוֹקְבָא בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ, וַיְכַשְׁהֶלֶךְ לְבֵית הָעָנִי הַתְּלוּתָהּ אֵלָיו אֶשְׁתּוּ. בֵּינוֹן שֶׁהִרְגִישׁ בָּהֶם הָעָנִי, יָצָא מִמַּחְבּוֹאוֹ כְּדֵי לְרְאוֹתָם, אָבָל הֵם בָּרְחוּ מִפְּנָיו. בְּמִנוּסָתָם רָאוּ תַנּוּר פְּתוּחַ, נִכְנְסוּ שְׁנֵיהֶם לְתוֹכוֹ וְהִתְחַבְּאוּ שָׁם.

אוֹתוֹ תַנּוּר, נִגְרַף מִן הַגְּחָלִים זְמַן קָצָר קִדְּם לְכֹן, וְעַדִּין הָיָה לוֹהֵט. רִגְלָיו שֶׁל מֵר עוֹקְבָא נִכוּוּ, אָמְרָה לוֹ אֶשְׁתּוּ: שִׁים רִגְלֶיךָ עַל רִגְלֵי וְתִנְצַל, מִפְּנֵי שֶׁבְּרִגְלֵי לֹא שָׁלְטָה הָאֵשׁ. חִלְשָׁה דַעְתּוֹ שֶׁל מֵר עוֹקְבָא, שָׂרַק בּוֹ שְׁלֹט חֵם הָאֵשׁ, נִחְמָה אוֹתוֹ אֶשְׁתּוּ: זְכוּתִי גְדוֹלָה מִזְכוּתְךָ, הֵייתָ וְאֲנִי מְצוּיָה בְּתוֹךְ הַבֵּית, עָנִיִּים מִקְבָּלִים מִמֶּנִּי כְּצִדְקָה בְּשֵׁר וּמִינֵי מְזוֹנוֹת הַרְאוּיִים לְאֲכִילָה, וְאֵלּוֹ אֶתָּה נוֹתֵן לָהֶם מְעוֹת, וְהֵם צְרִיכִים לְטָרַח וּלְהַכִּין לְעֶצְמָם סְעוּדָה.

וּמִקְשֵׁים הָעוֹלָם, מַה כָּל הַתְּרַדָּה שֶׁל מֵר עוֹקְבָא וְאֶשְׁתּוּ? וְלָמָּה לָהֶם לְבָרַח לְתַנּוּר? הָרִי הָעָנִי כְּשֶׁרָדַף אַחֲרֵיהֶם הִבִּיא אֶת הַבוּשָׁה עַל עֶצְמוֹ מִרְצוֹנוֹ, וּמְדוּעַ מָסְרוּ נַפְשָׁם? בְּרַם מֵאַחַר שֶׁנִּקְטָו חַז"ל לְשׁוֹנֵם 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם' נִמְצָא שֶׁאֵין מְדַבְּרִים כָּאֵן בְּחִיּוּבִים הַלְכְּתִיִּים, אֲלֹא יֵשׁ כָּאֵן עֶצָה טוֹבָה, כְּדָאֵי מִבְּחִינַת הַעֲדָפָה אִישִׁית לְהַבְּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא לְהַבְּוֹת חֲלִילָה לְעוֹלָם הַבָּא.

שִׁלָּא לְפָגַע בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל חוּטָא

מְרוּחַ צוּוֵי הַתּוֹרָה 'הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא', אָנוּ לְמִדֵּים שֶׁחֲמַרְתָּ אֲסוּר הַלִּבְנַת פָּנִים, אֵינָה רַק בְּיַחַס לַיהוּדִים כְּשֶׁרִים וְיִשְׂרָיִם, אֲלֹא אֶפְלוּ בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל חוּטָא,

הוּא מְאָדִים, כִּי 'הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ', וּמְרַב בּוּשָׁה עוֹלָה נֶפֶשׁוֹ כְּלָפִי מַעֲלָה וּמִבְקָשֶׁת לְצִאת מִגּוּפוֹ, לְכֹן נִפְרַת אֲדַמוּמִיּוֹת דָּם הַנֶּפֶשׁ עַל פָּנָיו, וְלֹאֲחֵר שֶׁפְּרַחָה הַנֶּפֶשׁ בְּמִקְצֵת - הָרִי הוּא מַחְוִיר כְּמַת. וּבִסְפָר 'תּוֹלְדוֹת יִצְחָק' (בְּרֵאשִׁית ד, ו) בָּאֵר הַסִּבָּה שֶׁהִנְעֵלְב נַעֲשָׂה תּוֹר, מִפְּנֵי שֶׁלְבוּ נּוֹפֵל, וְכֹל הַדָּם שֶׁעָמַד בַּחוּץ, נִכְנַס פְּנִימָה אֶל הַלֵּב לְתַמְכוּ בַּחַיִּים. הוּי אֹמֵר הַלִּבְנַת פָּנִים אֵינָה צִעַר בְּעֵלְמָא, אוֹ אֵי נְעִימוֹת רַבְתִּי, זֶהוּ מַעֲשֵׂה הַדּוּמָה לְרִצִּיחָה מִמֶּשֶׁ, לְכֹל הַפְּחוֹת כְּרִצַּח חֲלָקִי.

אֵשׁ הַכִּבְשָׁן, לְעַמַּת אֵשׁ הָעֵלְבוֹן...

בְּדַבְּרֵי רַבֵּי יוֹחָנָן מִשֵּׁם רַשְׁבִּי שֶׁהִבְאֵנוּ לְעִיל 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיִּפִּיל עֶצְמוֹ לְתוֹךְ כִּבְשָׁן הָאֵשׁ וְאֵל יִלְבִּין פָּנָיו תְּבַרְוּ בְּרַבִּים', מְדַקְדָּק הַגְּאוּן רַבֵּי יְהוּדָה לֵיב חֲסִמֵּן וְצ"ל: לְכַאוּרָה, מְדוּעַ נִקְטָו חַז"ל בְּלִשׁוֹנָם 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם', מִתְּאִים הָיָה יוֹתֵר לֹמֵר 'צְרִיף אָדָם' אוֹ 'חִיב אָדָם', כְּלִשׁוֹן הַשְּׁגוּרָה בְּשֶׁאֵר הוֹרְאוֹת חַז"ל.

וּמִבְּאֵר: חַז"ל בָּאוּ לְלַמְּדֵנוּ כִּי יוֹדְעֵי אֶמֶת מִבְּיָנֵים, שְׁנוּחַ לוֹ יוֹתֵר לְאָדָם לְבַחֵר בְּאֵשׁ הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַנְּשִׁמִּית מֵאֲשֶׁר לְהַשְׂרִף בְּאֵשׁ הַגְּדוֹלָה שֶׁל גֵּיהֵנָם עַל הַלִּבְנַת פָּנִים. מִשָּׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה, לְאָדָם שֶׁנִּקְלַע לְתוֹךְ בֵּית אֶפּוֹף לְהַבּוֹת, וְאֵין בְּאֶפְשָׁרוֹתוֹ לְהִצִּיל אֶת עֶצְמוֹ, אֲלֹא אִם כֵּן יַעֲבֹר דְּרָף אַחַת מִשְׁתֵּי מְדוּרוֹת אֵשׁ, הָאֶחַת גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהַשְּׁנֵי קִטְנָה בְּיֹתֵר, פְּשִׁיטָא שֶׁיִּבְחַר בְּקִטְנָה בְּמִצְבוֹ, נוֹחַ לוֹ יוֹתֵר לְעַבֵּר בָּהּ וּלְהִתְיַסֵּר יִסּוּרִים קָלִים, מֵאֲשֶׁר לְעַבֵּר בְּגְדוֹלָה, אֲשֶׁר יִסּוּרֵיהָ קָשִׁים שְׂבַעֲתִים. מִמִּילָא הוֹרוּנוּ חַז"ל בְּאֶמְרָם 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם', שֶׁאִם יִקְלַע לְפָנָיו שְׁתֵּי דְרָכִים, וְיִהְיֶה עָלָיו לְבַחֵר אַחַת מִשְׁתֵּים: לְהַלְבִּין פָּנָיו אָדָם אוֹ לְהַשְׂרִף, אֵל יִבְחַר לְפַל לְכִבְשָׁן הָאֵשׁ בְּלִית בְּרָרָה, אֲלֹא עָלָיו לְעַשׂוֹת כֵּן מִתּוֹךְ הַבְּנָה בְּרוּרָה שֶׁהַדְּבָר מִשְׁתַּלֵּם עֲבוּרוֹ, לְבַחֵר בְּמְדוּרָה הַקִּטְנָה שֶׁל אֵשׁ גְּשִׁמִּית, וְלֹא בְּאֵשׁ הַנּוֹרָאָה שֶׁל עוֹזֵן

אדם שאִתָּה מְחַיֵּב לְהוֹכִיחוֹ עַל מַעֲשָׂיו הָרָעִים, יֵשׁ לְהִזְהַר וְלֹא לִפְגֹּעַ בּוֹ מֵעַבֵּר לְנִדְרָשׁ.

זֶה בּוֹקֵעַת רְקִיעִים, וְהִיא הִיא שֶׁהַחֲרִיבָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְשָׂרְפָה אֶת הַהִיכָל.

בְּחֻמֵּשׁ דְּבָרִים, מֵבִיאָה הַתּוֹרָה הַקְדוּשָׁה אֶת אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה רַבְּנוֹ לְכָלֵּל יִשְׂרָאֵל בְּעַרְבוֹת מוֹאָב (דְּבָרִים א, א): "אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דָּבַר מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל בְּעַבְרָת הַיַּרְדֵּן בְּמִדְבַר בְּעַרְבָה מוֹל סוּף בֵּין פָּאֲרָן וּבֵין תַּפֵּל וְלִבְנֵי וַחֲצֵרַת וְדִי זָהָב", וְכָתַב רַש"י: "אֵלֶּה הַדְּבָרִים - לְפִי שֶׁהָיוּ דְבָרֵי תוֹכְחוֹת וּמְנַהֵגָה כָּאֵן כָּל הַמְקוֹמוֹת שֶׁהִכְעִיסוּ לְפָנָיו הַמְקוֹם בְּהַז, לְפִיכֶן סָתַם אֶת הַדְּבָרִים וְהִזְכִּירָם בְּרִמְזוֹ מִפְּנֵי כְבוֹדָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל".

וּבַגְּמָרָא (בְּרִכּוֹת כו, ב) מְסַפֵּר עַל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הַנָּשִׂיא, שֶׁהֶעִידוֹ בְּפָנָיו פִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה חָלַק עָלָיו בְּנִדּוּן הַלְכָתִי מִסֵּיָם, עָקַב כִּף פָּגַע רַבֵּן גַּמְלִיאֵל בְּכַבּוּדוֹ לְעֵינָיו כָּל הַעָם, עַד כִּדִּי שֶׁהִחְלִיטוּ הַחֲכָמִים לְהַעֲבִירוֹ מִנְּשִׂיאָתוֹ. שָׁאֲלוּ חֲכָמִים: אֵת מִי נִמְנָה בְּמִקוּמוֹ? אֵת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אִי אֶפְשָׁר, בַּעַל מַעֲשֵׂה הוֹאֵ, וּפְרַשׁ רַש"י "וְהָיָה לִי לְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל צַעֲרָא טְפִי". דְּהֵינּוּ שָׂאֵף עַל פִּי שְׂרָאוֹי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְכֹף, כַּאֲשֶׁר צַעַר הַזּוֹלַת מִנַּח עַל כִּף הַמְאֻזְנִים, אֵין עֲצָה וְאֵין תְּבוּנָה מִלְּבַד לְהִמְנַע מִן הַמְנוּיָה.

רֹאשׁ יְשִׁיבַת מִיר הַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים שְׂמוּאֵל־בִּיץ זצ"ל, מוֹצֵא בְּזֶה לְקַח מוֹסְרֵי חָשׁוּב: עוֹמֵד מֹשֶׁה רַבְּנוֹ יָמִים סְפוּרִים לְפָנָיו מוֹתוֹ, וּמוֹכִיחַ אֶת עַם יִשְׂרָאֵל עַל הַחֲטָאִים הַיְדוּעִים וּמִפְּרָסְמִים לְכָל, בִּינִיָּהם חֲטָא הַמְרַגְלִים שֶׁעָלָיו נִגְזְרָה מִיתָה עַל דּוֹר הַמִּדְבַר וְלֹא זָכוּ לְהַפְגִּס לְאַרְצָן, חֲטָא הַעֲגֵל אֲשֶׁר עָדִין רוֹבֵץ עֲלֵיהֶם, עַד שֶׁאַמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (רַש"י שְׁמוֹת לב, לד): "אֵין פְּרַעֲנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל שְׂאֵין בָּהּ קִצַּת מִפְּרַעוֹן עוֹוֹן הַעֲגֵל", וְאֵף עַל פִּי כֵן - נִזְהַר שְׂלֹא לְפָרֵט אֶת הַחֲטָאִים בְּפְרוֹשׁ אֱלֹא בְּרִמְזוֹ כִּדִּי שְׂלֹא לְבִישׁ אֶת יִשְׂרָאֵל, וְזֹאת עַל אֵף חֲשִׁיבוֹת מִצְנוֹת תוֹכְחָה. וְהָרִי זֶה מִלְּמַדְנֵנוּ מֵה גְדוּלָּה מַעֲלַת כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת וְחִיּוּב הַזְהִירוֹת בּוֹ.

וּבַמְּאִירֵי מְסַכֵּם אֶת הַלְקַח הָעוֹלָה מִמַּעֲשֵׂה זֶה: "כִּשְׁהֲכַרְח לְחָלַק וְלְהַעֲבִיר הַנִּכְבֵּד מִשְׂרָרְתוֹ - אֵין רְאוּי לְהֵם לְתַנְּה לְאוֹתוֹ שֶׁבִשְׂבִּילוֹ אֲרַע לוֹ דְּבַר זֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְכֹף, מִפְּנֵי שְׂבִזוֹ יֵשׁ לְמַעַבְר חֲלִישוֹת הַדַּעַת וְתַרְה. וְהוּא שְׂאֲמְרוּ כָּאֵן "מֵאֵן נֹקִים? נֹקְמִיָּה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, הָיָה לִי בַעַל דְּבַר". וְכֵן מְצִינוּ בְּמַחְלַקַת שֶׁל קַרְח: 'אָמַר אֶל אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן... וְיָרַם אֶת הַמַּחְתָּת' - וְלֹא רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹאמַר כֵּן לְאַהֲרֹן עֲצָמוֹ, כִּדִּי לְלַמֵּד דְּרָךְ אַרְצָן".

וְלֹא רַק בְּכַבּוּד כָּלֵּל יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים אֲמוּרִים, אֱלֹא אֶפְלוּ בְּכַבּוּדוֹ שֶׁל אָדָם פְּרִטִי, גַּם אִם הוּא אִישׁ פְּשׁוּט, וְאֶפְלוּ אִם הוּא מִהַפְּחוֹתִים שֶׁבְּכָלֵּל יִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְהִזְהַר בְּכַבּוּדוֹ. שְׁפָן מְצִינוּ לְאַחַר שֶׁהִבִּיאָה הַגְּמָרָא אֶת מַעֲשֵׂה 'קִמְצָא וּבַר קִמְצָא', אֵיתָא שֶׁם (גְּטִין נו, א) "אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה גְדוּלָּה כְּחָה שֶׁל בּוֹשָׁה, שֶׁהָרִי סִיעַ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בַּר קִמְצָא, וְהַחֲרִיב אֶת בֵּיתוֹ וְשָׂרַף אֶת הַיְכָלוֹ". בַּר קִמְצָא - אִישׁ מְשַׁחַת הָיָה, לֹא נִמְנַע מִלְרַדֵּף אֶת כָּלֵּל יִשְׂרָאֵל וְלִמְסַר אוֹתָם לְמֶלֶךְ רוּמִי, אוּלָּם אֵף בּוֹשָׁתוֹ שֶׁל אָדָם מְשַׁחַת

הַדְּבָרִים מְפִלְיָאִים, הַנִּיחָא בְּמַעֲשֵׂה דְרַבֵּן גַּמְלִיאֵל, נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל קְדוֹשׁ ה', הִנֵּה עַל חַז"ל לְשַׁקֵּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּפָלְס וְלְחַשֵּׁשׁ מַחְלִישוֹת דַּעַתוֹ. אֲבָל אֵלוֹ מְאִתִּים וְחֲמִשִּׁים אִישׁ מְקַרִּיבֵי הַקְּטָרֶת הַחוֹטָאִים בְּנַפְשׁוֹתָם שֶׁחֲלָקוּ עַל כְּהֻנָּתוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, "הַנְּעָדִים עַל ה'", מֵה מְקוֹם לְחַשֵּׁשׁ לְכַבּוּדָם וְלֹא לְצוּוֹת עַל אַהֲרֹן בַּעַל הַמַּחְלַקַת שְׂרִירִים אֶת מַחְתָּתוֹ?

אֱלֹא לְמַדְנֵנוּ מִכָּאֵן לְמוֹד עֲצוּם, לֹא רַק שְׂיֵשׁ לְחוֹשׁ לְכַבּוּדוֹ שֶׁל רַבֵּן גַּמְלִיאֵל נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל, אֱלֹא אֶפְלוּ אֵלוֹ שֶׁהָיוּ בְּנֵי מוֹת וְנוֹעֲדִים עַל ה' - אֵין כְּבוֹדָם הַפְּקָר, עֲנָשׁם נִמְדָד וְנִשְׁקַל בְּדִקְדוּק נִפְלָא, וְלֹא נִתַּן לְהֵם אֱלֹא לְפִי חֲשָׁבוֹן מְדֻקְדָק. וְאֵף שֶׁבְּמַעֲשֵׂה זֶה נִחְרָתוֹ לְדְרָאוֹן

עולם - מפל מקום שאהרן עצמו ירים המחתות
היה יותר ממה שהגיע להם, ומנע הקדוש
ברוך הוא את אהרן מזה.

החוב נצב מולו כשהוא משפיל עיניו מרב
בושה על מעשה הזיוף.

למדנו, שאף בזמן שעבר אדם עברה
חמורה ונענש בענש חמור ביותר - לא הפקר
כבודו, ואין לתת לו כמלא נימה יותר ממה
שמגיע לו.

כדי לא לבישו הודה שזוהי חתימתו שלו,
ואף בקש מהשופט שייטיב עמו ויאפשר לו
לפרע השטר בתשלומים חדשיים. במשך שנים
אחדות שלם הרב מכיסו עשרים ושמונה
לירות לחדש, סכום גדול באותם הימים, על
שטר שלא חתם עליו מעודו, ובלבד שלא
לביין פניו של יהודי.

דגמה נוספת לך, מובאת בספר 'דרך עץ
החיים' (פרשת וישב): המשנה בפסחים (פ"ז מ"ח)
אומרת, כי כאשר נטמא קרבן פסח, כלו או
רבו, דינו בשרפה. את הקרבן הטמא שורפים
לפני הבירה, כלומר לפני העיר ירושלים, כדי
לביש את האדם שלא נזהר בטוהרתו של
הקרבן, ועל ידי זה יזהרו כל הרואים מכך.
אולם הקרבן אינו נשרף בעצים רגילים, אלא
בעצי המערכה. מדוע? כדי שלא לביש את
מי שאין לו. כלומר, כיון שישנם אנשים שאין
להם אפשרות לרכש עצים לשרפת הקרבן
הטמא, תקנו רבותינו שכל קרבנות הפסח
ישרפו בעצי המערכה.

שתיקתו האצילית של הרב מברסק

על פי חק הממשלה הליטאית, שחל על
כל תושבי העיר בריסק, שחייטת הבהמות
חייבת להעשות בבית המטבחים העירוני בלבד,
כאשר חלה חובת תשלום מס על כל בהמה
ובהמה, אחוז מסים מסכום השוי של הבהמה
- מפרש כמס עבור הממשלה.

היו קצבים אשר שחטו כמות רבה של
בהמות, ובהתאם לך שעור המס שעליהם
היה לשלם הגיע לסכומים גדולים מאד, לכן
היו הם שוכרים לשרותיהם שוחטים אשר עשו
עבורם שחיטה 'פיראטית', מחוץ לבית
המטבחים, ועל ידי כך התחמקו מתשלום המס.

למדנו מכאן, שגם כאשר מגיעה לאדם
מנת בושה, בגין אי זהירותו בטוהרת הקרבן,
גם כאשר מטרת השרפה ברבים היא לביש
את המטמא, עדין לא התנה הרצועה, וחובת
ההקפדה על כבודו של היהודי במקומה
עומדת, אי לכך עשו חז"ל חשבונות דקים,
מה עלול לגרם לאדם בושה שאינה מגיעה
לו, ותכננו כיצד למנע זאת.

הדבר הנה פרצה נוראה בחומת הפשרות,
הואיל והנשחט בבית המטבחים היה בפקוחו
של רב העיר, והשחיטה הפיראטית - מי יודע
באילו תנאים הלכתיים נעשית, אשר על פן
כנס רבה של בריסק, הגאון רבי יצחק זאב
סולוביצ'יק - הגרי"ז זצ"ל, אספה גדולה של
כל מורי ההוראה ונכבדי העיר, כדי לטכס
עצה כיצד להלחם בתופעה.

מוטב לשלם ממוזן רב - ולא לפגוע באדם

מספר על הצדיק הירושלמי רבי אריה לוי
זצ"ל, שפעם אחת הזמן לבית המשפט לתביעה
שיפרע שטר שהוא חתום עליו כערב. תמה
הרב על כך, מאחר שלא היה זכור לו כלל
שחתם על השטר הנזכר. הופיע הרב בבית
המשפט, ונוכח לדעת כי חתימתו זיפה, ובעל

כל הנאספים הגיעו למקום המיעד והתישבבו
במקומותיהם, אולם הגרי"ז זצ"ל ישב כל הזמן
ושתק. כך עברה כמחצית השעה ללא שהרב
הוציא הגה מפיו, הנוכחים לא הבינו לפשר
הדבר, מדוע הרב יושב ושותק, עד שראו שבין
הבאים לאספה הגיע אורח בלתי קרוא, אחד

השוחטים, שפנגדום כנסה האספה, והבינו שפנראה מפאת נוכחותו, מסרב הרב לדבר.

השוחט עז הפנים, שנוכחותו הפריעה מאד לנהול האספה, הביט ביושבים ההמומים, ועשה עצמו כמי שאינו מבין על מה המהומה. גם כאשר נתבקש בעדינות לעזוב את המקום, לא זע ממקומו. וכאשר דחק בו מאן דהו ללכת לדרך, נופף לפתע באצבעו ואמר בגסות: "זהו הבית של הרב מבריסק, רק אם הוא יאמר לי לצאת אעשה זאת".

אולם הרב המשיך לישוב אחרו בשרעפיו ועטוף בשתיקתו, עד שלבסוף הסתיימה בכף האספה, וכלם קמו והלכו.

כאשר תמהו בני הבית בפני הגרי"ז על שתיקתו, שמעו מפיו הסבר לכך: "ראו נא" כף אומר, "אמרו חז"ל במסכת גטין: 'בא וראה כחה של בושא, שהרי סיע הקדוש ברוך הוא את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף היכלו', ועתה שוו בנפשכם, האם בכלל שיך היה לביש אותו שוחט ולגרשו מן הבית? האם באמת הנכם סבורים שתועלת כלשהי היתה צומחת מאספה שבראשיתה הכלם יהודי?"

בסופו של דבר, פנה הגרי"ז לאותו שוחט ביחידות, והוכיחו על מעשהו, הלה שחנה במו עיניו באצילות נפשו של רב העיר, הבטיח נאמנה שלא ישוב עוד לכסלה, ואף יסיע ביד הרב להשפיע על שוחטים אחרים, כף השיג הרב את מטרתו, ללא שנאלץ להלבין פניו של יהודי ברבים.

הזהירות בכבוד שבט שמעון

אחר מעשהו הנורא של זמרי בן סלוא, נשיא שבט שמעון, נותר שבט שמעון ללא נשיא. מטבע הדברים, שבט שמעון התמודד עם פתם צורב ובושה אימה, כאשר לכל שבט

היה נשיא, ולשבט שמעון אפטרופוס בלבד, עקב מות הנשיא בחטאו... יהיה שיאמר, אדרבה מבושתו של שבט שמעון, ילמדו כלם כמה הפסד יש בחטא, ותתחזק יראת השמים בלבבות.

אולם לא כן דעת תורה, אנו מוצאים שהתורה הקדושה נוהגת זהירות מפלגת בכבודו של שבט שמעון, ודאגת שלא יתבזה עקב חסרון נשיאו.

הנה במלחמת מדן, נאמר (במדבר לא, ו) 'וישלח אתם משה אלף למטה לצבא אתם ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקדש וחצצרות התרועה בידו', שואל בעל הטורים, והנשיאים היכן היו? ומתוך: הנשיאים לא נשלחו למלחמה, כדי שלא יתביש שבט שמעון על שנהרג נשיאו.

נפלא למתבונן...! הלא בודאי לשליחת הנשיאים עם בני שבטם אמורה להיות חשיבות מברעת להצלחת המערכה, הן מבחינת ההסתייעות בתבונתם העמקה, והן מבחינת עדוד הלוחמים, ואף על פי כן מותר הבוורא על תוספת נפך זו, כדי שלא יתביש שבט שמעון.

על פי זה, האיר הנאון רבי חיים וייצ'יק וצ"ל, נקדה נפלאה בדברי רש"י על פסוק הנ"ל: "אתם ואת פינחס" - מפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר? אמר הקדוש ברוך הוא מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, יגמר. שואל השפתי חכמים, לכאורה עקר המצוה היתה הריגת זמרי ולא הריגת כזבי, ולמה הזכיר הקדוש ברוך הוא את הריגת כזבי ולא את הריגתו של זמרי? אלא על פי דברי בעל הטורים יש לבאר, כי בכונה תחלה התעלם הקדוש ברוך הוא מהריגת זמרי, כדי שלא לעורר בזיונו של שבט שמעון.

ג. במחילת כבודו, לכאורה השאלה המצגת בשם השפתי חכמים לא קשיא מידי, כיון שלדברי רש"י הלך פינחס למלחמה מדיו 'מתחיל במצוה אומרים לו גמור', אזי רק הריגת כזבי המדינית שיכת להחשב 'מתחיל במצוה' ביחס

הארוסין, ועתה הגיע עת דודים, בעוד ימים מספר יחגגו בני העירה את שמחת פלולותיה עם חתנה המהלל שנבחר בקפידה מתוך שכל ההצעות שהגשו לפני הגביר ומשפחתו.

דירה מפארת יחד הגביר לחתן, שהגיע אל העירה ממקום מגוריו הרחוק. מספר ימים קדם החתונה. החתן כמעט לא יצא מפתח חדרו, כל שעותיו עמל והנה בתורה, ולמעט מספר אנשים בודדים - לא ראה איש את פניו.

היה זה יום ששי, ולכבוד השבת החגיגית, עסקה משפחת הגביר בסיוע משרתיו בהכנות קדחתניות, במטבח עמלו המבשלות על הכנת מאכלי השבת, וריחות עזים של תבשילים נפוצו באויר. בחצר עמדה הכן חבית גדולת ממדים, ובה כמות אדירה של בצק, אותו היו עתידים להפך לאטריות דקות, לצרף הכנת ה'קוגל' המסרתי, כמנהג אותם ימים.

אותה שעה הניח החתן על אדן חלון בחדרו את אחד הספרים בהם למד, ושאר מלא ראותיו אויר צח ובריא.

ברגעים אלו, התבונן גם תרנגול נמרץ בנעשה, וממחשבה למעשה, קפץ אדם הפרבולת במלא מרצו אל מרפו העסה והחל מנקר בה במלא כחו תוך כדי השמעת קרקורים עזים. והנה יצאה הפלה מן הבית והבחינה בכצק ובתרנגול המנקר בו, וחמתה בערה בה להשחית... ללא אמר ודברים אחרים הפלה בתרנגול המבהל, והטיחה את ראשו בקיר, לאחר מכן השליכה על הארץ את נבלת התרנגול שהיתה שותתת דם, ושבה לעסוקיה.

בו ברגע גמלה החלטה בלבו של החתן: "איני רוצה להנשא לה, ויהי מה!", לבו הרגיש ומדותיו הרחומות לא יכלו לשאת את אכזריותה של הנערה, כפי שבאה לידי בטוי

זהירותה המפלגת של התורה בכבודו של שבט שמעון, באה לידי בטוי במקום נוסף: נאמר בפרשת חלקת הארץ (במדבר לד) "ונשיא אחד נשיא אחד ממטה תקחו לנחל את הארץ: ואלה שמות האנשים, למטה יהודה פלב בן יפנה: ולמטה בני שמעון שמואל בן עמיהוד: למטה בנימן אלידד בן כסלון: ולמטה בני דן נשיא בקי בן יגלי: לבני יוסף למטה בני מנשה נשיא חניאל בן אפד", ולכאורה מדוע השמיטה התורה את התאר 'נשיא' מראשיהם של שלשת השבטים הראשונים, יהודה, שמעון ובנימין?

באר בספר 'בית יצחק': לאחר שלמדנו 'בעל הטורים' שלאחר מותו של זמרי לא נתמנה נשיא לשבט שמעון, ומתוך רגישות לכבודו, לא יצאו הנשיאים למלחמה, יש לומר אף בענייננו: בהיות שמואל בן עמיהוד אפוטרופוס אחראי ולא נשיא שבט, אלו היה מזכר שם 'נשיא' בראש כל שבט, ורק משבט שמעון היה נחסף תאר זה, אזי שוב היתה מגיעה לו בוששה עקב כך, על בן השמיטה התורה תאר 'נשיא' משבט יהודה שלימינו ומשבט בנימין שלשמאלו, העקר לטשטש את החטא וענשו ככל האפשר!

כל כך הקפידה התורה לטשטש את עקבות חטאו של זמרי, כדי שלא לגרם צער לבני שבטו, עד כדי שהשמיטה את התאר 'נשיא' אפלו מן השבטים הסמוכים לו...

ונסיים במעשה מפלא, שהתרחש לפני כ-800 שנה, המעיד על עדינות נפשו של 'גדול' אמתי, המוכן להכתים את עצמו בכתם נורא, והעקר שלא לפגוע באיש:

תכונה רפתי נפדה בביתו הגדול של גביר העירה, בתו המהללה נכנסה זה מזמן בבית

לצורך את המדנים, ולכן הזכיר הבורא דוקא אותה, לעמת זאת הריגת זמרי אינה שייכת להריגת המדנים כלל, ולא שייך להזכירה בענין זה. ועין 'טללי אורות' כאן בשם הגר"ז. ושאלת השפתי חכמים, יש להבין באופן אחר, ואכמ"ל ועין.

תוכו כָּבְרוּ. וְאֶכֶן בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת סֵלֶק ה'גִּנְב' מִן הַעֲוִיָּה בְּבִשְׂת פָּנִים, כְּאֲשֶׁר הִכַּל מְהַלְלִים וּמְשַׁבְּחִים אֶת מְזֻלוֹ שֶׁל הַגִּבּוֹר וּבִתּוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁאַה לְגִנְב פּוֹחַח שְׂפָזָה.

בְּגִפּוֹ יָבּוֹא בְּגִפּוֹ יֵצֵא, ה'גִּנְב' הַחֲתָן שֶׁב אֶל בֵּית הוֹרָיו הַנְּדָה־מִים, שֶׁשָּׁמְעוּ מִפִּיו אֶת דְּבַר הַמַּעֲשֶׂה, כְּאֲשֶׁר הוּא מְסַבֵּיר לָהֶם כִּי אִף לְרֹנֵע לֹא עָלָה בְּדַעְתּוֹ לְבִישׁ בֵּת יִשְׂרָאֵל, וּלְפִיכֶף הַעֲמִיד פָּנִים כְּגִנְב וּבְלִבְד שֶׁלֹּא לְהַכְלִים אֶת פְּנִיָּהּ.

חָלְפוּ שָׁנִים וְהַחֲתָן הַגִּנְב הִתְפָּרַס בְּעוֹלָם הַיְהוּדוּת כְּגֵאוֹן הַחֲרִיף רַבִּי הַעֲשִׂיל מִקְרֵאקֵא זַצ"ל, רַבֵּם שֶׁל הַש"ך, הַמַּהְרֵש"ק בְּעַל 'בְּרַכַּת הַזְּבַח', הַנִּחְלַת שְׂבָעָה, וְרַבִּים מְעַנְּקֵי דוֹר דָּעָה.

ה' יִזְכְּנוּ לְהַתְחַזֵּק בְּמִצְוֹת שֶׁבֵּין אֲדָם לְחֻבְרוֹ, לְדוֹן לְכַף זְכוּת, לְהִזְהַר מִלְּפַגֵּע בְּזוּלַת, לְאַהֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגוֹפְנוֹ. וְיִוָּדְעִים אֲנִי נְאֻמָּנָה, כִּי אִם בְּעוֹזֵן שִׁנְאָת חֲנָם ה' הַחֲרִיב אֶת הַיְכָלוֹ וְהַגְּלָנוּ לְבֵין הָאָמוֹת, בְּפִרְט שֶׁהֵלֵא כָּל שְׂרָשׁ וְסִבַּת הַחֲרָבֵן הִיָּתָה מַעֲשֶׂה בִּישׁוֹ שֶׁל 'בַּר קִמְצָא', אֲזִי בְּזְכוּת אֶהְבֵּת חֲנָם, וְזִהִירוֹת בְּכָבוֹד הַזּוּלַת, נִזְכָּה שֶׁיִּשׁוּב הַבוֹרָא לְשַׁפֵּן בְּתוֹכְנוּ כְּבִתְחִלָּה, בְּבִיאַת רַגְלֵי מִבְּשָׂר, בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן.

מוֹחֲשֵׁי לְנֶגֶד עֵינָיו. אוֹלָם כְּהֶרֶף עֵינֵי הַתַּעֲשֵׂת "וְאִיךְ אֵעֻז לְפַגֵּעַ בְּבֵת יִשְׂרָאֵל? כִּי־צַד אֲבַטֵּל אֶת הַשְּׂדוּף?" אוֹלָם בְּחֲרִיפוֹת מוֹחוֹ, מִיַּד הִגִּיה רַעֲיוֹן: "לֹא אֲנִי אֶעֱזֹב אֶת הַשְּׂדוּף, אֲגַרֵּם לָהֶם שֶׁיִּגְרְשׁוּ אוֹתִי וְלֹא יִרְצוּ בִּי עוֹד..."

וּמִמְחֻשְׁבָּה לְמַעֲשֶׂה, מִיַּד סָגַר הַחֲתָן אֶת סִפְרָיו, לְבִשׁ אֶת בְּגָדָיו הָעֲלִיוֹנִים, וְהִפְנִיה אֶת פָּנָיו לְבֵית הַמְּדַרְשׁ. טוֹבֵי הַלּוּמְדִים שֶׁל הַעֲוִיָּה שְׁקוּעִים הָיוּ בְּאֶהְלָה שֶׁל תּוֹרָה, וְאִישׁ לֹא שָׁם לֵב אֶל ה'חֲתָן' דָּנָן, הַפּוֹסֵעַ רַכּוֹת לְעַבֵּר בֵּימַת בֵּית הַפְּנִסָּת, מְקַרֵּב אֶת יָדָיו אֶל קַפַּת הַצְּדָקָה הַנִּצְבָּת עַל הַבֵּימָה, פּוֹתַח אֵט אֵט אֶת הַמִּכְסָּה, וּלְפַתַּח מִשְׁלִיכָה אֶרְצָה...

הַס הַשְּׁלֵף בְּבֵית הַפְּנִסָּת, תוֹף זְמַן קִצֵּר נִדְמָו קוֹלוֹת הַמְּטַבְּעוֹת שֶׁהִתְגַּלְגְּלוּ בְּחַפְזָה עַל רַצְפַּת הָעֵץ, וְעֵינָיו הִכַּל נִנְעָצוּ בַּהֲלֵךְ שֶׁהִסְתַּתֵּר מֵאַחֲרֵי הַבֵּימָה. כְּעַבֵּר זְמַן לֹא רַב, מִצָּא אֶת עֲצָמוֹ ה'גִּנְב' מִצִּיץ אֶל הַרְחוּב מִבְּעַד לְסוֹרְגִים, כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּתוֹף חֲדָר מְסֻגָּר עַל מִנְעוּל וּבְרִיחַ, אֲשֶׁר יַעֲד לְטַפּוּסִים מְפַקְפָּקִים שְׁנֹקְלָעוּ לְקַהֲלָה, וְשִׁלְחוּ יָדָם בְּמִמּוֹן שְׁאִינוֹ שֶׁלָּהֶם.

לֹא עָבַר זְמַן רַב, וְהַקּוֹל יֵצֵא: הַמִּצְוִי ב'תְּפִסָּה' אִינוֹ אֶלֶא חֲתָנוֹ הַחֲדָשׁ שֶׁל הַגִּבּוֹר... כְּשֶׁמַּע הַגִּבּוֹר כֵּן אָדְמוּ פָּנָיו מִזַּעַם, אוֹלָם הַכְּלָה וְאִמָּה הִרְגִיעוּ אוֹתוֹ, בְּאִמְרָם: בְּרוּךְ ה' שֶׁהֲצִילָנוּ מִלְּהַנְּשֵׂא עִם גִּנְב שֶׁפֵּל וְנֶאֱלַח, שְׁאִין

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627127 אשדוד .ש.י.א

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

בשורה טובה לאוהבי התורה ולומדיה

לה"ד בני"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים

לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גהולי ההוד שליט"א
והתקבלו בס"ד באהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000